

Projecte

Passat, present i futur

Autora: Lorena Molinero Rubio

Tutora: Dolors Vidal

Màster en Direcció i Gestió del Turisme Cultural

Universitat de Girona

Setembre 2008

1. INTRODUCCIÓ	5
2. MARC TEÒRIC	6
2.1. Marc conceptual	
2.1.1. <i>Turisme Cultural</i>	6
2.1.2. <i>Turisme Industrial</i>	9
2.2. Marc legal	12
2.2.1. <i>Museus</i>	12
2.2.2. <i>Col·lecció oberta al públic</i>	14
2.2.3. <i>Centre d'interpretació</i>	15
3. CONTEXT DEL PROJECTE	17
3.1. Situació geogràfica i realitat turística	17
3.2. L'arròs a Pals	20
3.2.1. <i>Història de l'arròs de Pals</i>	20
3.2.2. <i>Cicle vegetatiu de l'Arròs de Pals</i>	21
3.2.3. <i>Manufactura de l'arròs</i>	23
3.2.4. <i>Propietats de l'arròs de Pals</i>	24
3.3. El Molí de Pals	25
3.3.1. <i>Història del Molí de Pals</i>	25
3.3.2. <i>Recursos</i>	28
3.3.3. <i>El Molí de Pals a l'actualitat</i>	34
3.3.4. <i>Temàtiques</i>	34
4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	36
4.1 L'arròs a Pals	36
4.1.1. <i>Producció actual de l'arròs de Pals i peculiaritats</i>	36
4.1.2. <i>Comercialització de l'Arròs</i>	38
4.2. Procés Projecte Centre d'interpretació	38
4.2.1. <i>Recerca de bibliografia relacionada amb el molí</i>	39
4.2.2. <i>Anàlisi documentació històrica del molí</i>	40
4.2.3. <i>Recerca de subvencions</i>	40

4.2.4. Gestió de Museus	43
4.2.5. Contacte amb experts del sector	52
4.2.6. Consulta de lleis	61
4.2.7. Documentació de maquinaria	62
4.2.8. Difusió de l'arròs de Pals i el seu Molí	64
5. ANÀLISI DAFO	70
5.1. Debilitats	70
5.2. Fortaleses	71
5.3. Amenaces	73
5.4. Oportunitats	74
6. OBJECTIUS	76
7. LÍNIES ESTRATÈGIQUES	78
7.1. Accions que s'han de tenir en compte primerament	78
7.1.1. Continuitat tasques desenvolupades fins ara	78
7.2. Adequació de l'espai	79
7.3. Tècniques de comunicació a fi de presentar el patrimoni	82
7.4. Estratègies per col·lectius	84
7.4.1 Públic clau	85
7.4.1.1. Accions públic clau	87
7.4.2. Consumidors finals	89
7.4.2.1. Joves, famílies i parelles	89
7.4.2.2. Grups escolars	91
7.4.2.3. Grups organitzats adults	92
7.4.2.4. Universitats i Professionals	93
8. CONCLUSIONS	95
9. BIBLIOGRAFIA	97

Índex Imatges

Imatge 1. Mapa de situació de Pals	17
Imatge 2 Plantada popular	22
Imatge 3 Trier del Molí d'Arròs	23
Imatge 4 Màquina que treu pallofes	23
Imatge 5 Fotografia antiga façana Molí de Pals	27
Imatge 6 Croquis funcionament turbina	29
Imatge 7 Entrada d'aigua al molí	29
Imatges 8 i 9 Turbines Fontaine i Francis	30
Imatge 10 Sala d'assecatge	30
Imatges 11 i 12 Estructura principal Màquina de Blanqueig de l'arròs i Molins de Farina	31
Imatge 13 Croquis estructura de fusta del Molí	33
Imatge 14 Croquis edifici Molí de Pals	33
Imatge 15. Tríptic informatiu Basses d'en Coll	65
Imatge 16 Tríptic Xiulet de Pals	67
Imatge 17. Cartell 2008 Campanya gastronòmica Pal i Cuina de l'Arròs (XV edició)	69
Imatge 18 Tríptic Arròs Molí de Pals	75

I. INTRODUCCIÓ

Molí de Pals, Passat, present i futur intenta analitzar tots els aspectes d'un projecte que s'ha realitzat durant l'estada de pràctiques. Aquest projecte encara no ha finalitzat, però intenta ser un guió per accions futures.

El que es pretén es que sigui un element dinamitzador del territori, tant per l'empresa primer com a productora d'arròs i entitat cultural properament, així com pel que fa al món de l'arròs i el seu cultiu a Pals, molt desconegut per molts, tot i tractar-se d'un dels arrossos més bons que existeixen.

Donar a conèixer un territori, diversificar la oferta cultural al municipi és un dels objectius que es volen aconseguir. No obstant, abans s'intentarà donar una visió més crítica a l'estat de la qüestió, els punts forts, febles, oportunitats i amenaces d'aquest sector a on ens volen dirigir.

A continuació es detallaran les diverses fases del treball, pel que fa al marc legal on s'hi exposen les tipologies d'equipaments culturals possibles per portar a terme al molí, com els requisits que s'han de complir per arribar a ser finalment un espai visitable.

Una part important i que argumentarà el perquè d'algunes qüestions serà el context, pel que fa a la importància del patrimoni industrial i l'impacte del turisme cultural en aquest camp, com una recerca de noves experiències. De la mateixa manera, cal incidir en les característiques del municipi, analitzant quin és el tipus de turisme que visita Pals, les motivacions principals, el temps d'estada mig, etc. Amb tot això es vol raonar sobre la significació d'habilitar un equipament d'aquestes característiques en el context geogràfic on s'ubica i la inserció possiblement d'un nou tipus de turisme.

2. MARC TEÒRIC

2.1. Marc Conceptual

2.1.1. *Turisme Cultural*

El concepte turisme cultural es pot considerar d'aparició recent dins del marc turístic actual. Els seus precedents es poden trobar en les visites fascinants a les ruïnes clàssiques durant els segles XVII- XVIII o bé en l'anomenat *Grand Tour* del segle XVIII, aquest darrer caracteritzat com un viatge cultural als grans monuments d'Europa per part d'una reduïda elit social. Així, des de l'aparició generalitzada del turisme cultural en les darreres dècades del segle XX, han estat diverses les definicions formulades per part dels organismes internacionals (Barré, 1995; Origet du Cluzeau, 1998).

En primer lloc, el mateix ICOMOS ha definit el turisme cultural com una “forma de turisme que té com a objectiu la descoberta de monuments o llocs culturals” (ICOMOS, 1976).

Per altre banda, l'Organitzador Mundial del Turisme s'hi refereix com el “moviment de persones degut essencialment a motius culturals com viatges d'estudi, viatges a festivals o altres esdeveniments artístics, visites a llocs i monuments, viatges per estudiar la naturalesa, l'art, el folklore i les peregrinacions” (WTO, 1985).

D'altra banda, des de la Comissió Europea s'ha insistit en el contacte dinàmic que existeix entre turisme i patrimoni, i se n'ha assenyalat el valor com a producte de consum. Altres autors afegeixen dins de producte de consum, com una moda, que havent passat un model postfordista, s'intenta cercar noves línees de consum del turisme atret per productes culturals.

Així, el turisme cultural és aquell que implica per part del turista “un desig de cultivar-se, el consum d'un producte cultural que tingui un significat cultural i la intervenció d'un mitjancer” (CE, 1994). La cultura en aquest sentit és un valor en alça amb un enorme potencial econòmic i turístic, com a producte, però a l'hora un factor

d'amistat, d'identitat i de comprensió entre els diferents pobles europeus (Bóveda, 2000; Richards, 2001).

D'aquesta manera, la conjugació entre "turisme" i "cultural" implica crear espais d'interacció, on els turistes i les comunitats puguin dialogar respecte a d'univers de significats i concepcions del món de la cultural a la qual s'apropen, i des de les perspectives diferencials del turista i del local.

Turisme cultural és visitar una altra comunitat en quant "portadora de cultura", això és, un sistema cognitiu-valoratiu que implica maneres humanes d'actuar distints al del turista, i que durant un temps li fa comportar-se de manera diferent a l'habitual.

A l'actualitat la combinació de turisme i cultura resulta necessària pel desenvolupament econòmic d'algunes àrees geogràfiques, possibilitant, la creació de llocs de treball com l'entrada dels ingressos necessaris per la conservació i per la recuperació del patrimoni històric-cultural.

El model existent a Espanya ha convertit la cultura en una vessant de l'economia, percebent les activitats artístiques com un capítol específic dins dels ingressos turístics, així com una font recaptació fiscal i possibilitat de feina per la gent local.

Donada l'heterogeneïtat en organismes i àmbits d'estudi, resulta complicat establir una única definició vàlida per aquest tipus de turisme cultural.

Després d'haver vist algunes definicions del turisme cultural es podria resumir en "aquell turisme que es caracteritza per la manifestació del desig de conèixer i comprendre les obres, els objectes, les manifestacions artístiques, culturals i socials d'un destí, incloent la població local que s'entra en contacte" (Monfort i Uribe, 2002). Sobre aquest concepte, és possible destacar tres condicions que caracteritzen al turisme cultural: el desig d'aprendre coses noves de l'ésser humà, conèixer i comprendre els objectes, les obres i les persones; el consum i el gaudi d'un producte existint un significat cultural (ex: monuments, obres d'art, espectacles, etc.); i la intervenció d'un mitjancer, persona, document, escrit o material audiovisual que interpretin els valors o realitzin el producte cultural. (Monfort i Uriel, 2002).

A més, encara que a priori el turisme cultural inclogui un conjunt homogeni de productes culturals, suposa també l'existència d'una realitat diversificada i heterogènia. Engloba no tant sols la visita a museus o conjunts històrics, per exemple, sinó que totes les manifestacions culturals com la gastronomia, les fires d'art o qualsevol altre signe d'identitat cultural d'un determinar lloc podrien formar part d'aquest concepte tant complex de turisme cultural. Tanmateix, aquestes manifestacions de tipus cultural poden donar-se tant de manera habitual o permanent, transformant tant en un cas com a l'altre a la destinació turística en focus d'atracció turística de gran importància. Aquest tipus de turisme ofereix nombrosos avantatges, entre els quals es troben els següents:

- Es tracta d'un turisme actiu, ja que les activitats que comporta, (ex: l'assistència a exposicions i museus, coneixement de la gastronomia i artesanía local, la participació en festes tradicionals) suposa freqüentment la creació de negocis que contribueixen a la reactivació econòmica i social.
- Com els turistes culturals posseeixen d'un poder adquisitiu mitjà-alt, realitzen una despesa superior a la dels turistes més tradicionals.
- El turisme cultural no resulta una pràctica única en aquells viatges on la motivació és purament cultural, sinó que, en general, les motivacions són diverses, no es mouen en una sola dimensió. És a dir, generalment, dins d'un viatge es realitzen diverses activitats (ja sigui de forma directa com indirecta). Aquest caràcter múltiple de les motivacions del turista que li confereix un gran avantatge al turisme cultural, apareixent per aquesta raó com a producte complementari en moltes de les tipologies de turisme ja existents i consolidades. Especialment si entenem la cultura en un sentit ampli, com l'interès cap a objectes i formes de vida d'alguns pobles i ciutats, la major part de turistes consumiran en major o menor mesura productes culturals i tota la destinació turística ofereix d'una manera o altre alguna oferta cultural (Bonet, 2002). Per tant, al constituir la cultura com un bé de consum de primer ordre, be sigui com a motiu principal o be secundari, s'ha d'oferir una oferta turística de qualitat.
- Un altre dels avantatges del turisme cultural fa referència a la seva multiterritorialitat, ja que el producte de la oferta turística cultural, pot trobar-se en qualsevol lloc i territori: ruïnes, restes arqueològiques, monuments i museus i tradicions populars fruit del transcurs de la vida. Aquest aspecte multiterritorial ve donar pel tipus d'oferta. Mentre que el producte fa referència als recursos naturals de

qualsevol tipus, ja siguin material (bens i immobles) o immaterial (tradicions, festes,...), els serveis impliquen el conjunt de prestacions que complementen el producte principal i que permeten el desenvolupament de l'activitat turística (hotels, restaurants, etc.). Així doncs, per poder configurar la oferta del turisme cultural és important acompanyar els recursos d'una sèrie de serveis que generin l'estada i les comoditats als visitants i que, per tant, contribueixin a posar en valor aquests recursos.

Dins del turisme cultural, tal com s'ha esmentat, s'hi poden trobar moltes disciplines, entre ells i en el cas que ens ocupa es tractarà el turisme Industrial, com una de les pràctiques que més rellevància està agafant a l'actualitat, al tractar-se d'un procés històric molt important ja que és el més pròxim per la societat actual.

2.1.2. Turisme Industrial

El turisme industrial a Catalunya és encara poc conegut, a diferència d'alguns llocs d'Europa on ja és una opció turística consolidada. A països com el Regne Unit, Alemanya o França tant elements patrimonials de l'època industrial com indústria en actiu formen part de l'oferta turística habitual amb un gran reconeixement i èxit de públic. Alguns atractius de turisme industrial s'han convertit en veritables referents turístics, com l'*Ironbridge* (Anglaterra), i fins i tot hi ha casos en que han esdevingut l'atracció turística més visitada d'Irlanda, tal i com passa amb la *Guinness Storehouse*.

El turisme industrial, com qualsevol tipus de turisme cultural, connecta la realitat i l'evolució històrica d'un territori per a comprendre la seva realitat actual d'una forma lúdica i amena. La seva multidisciplinarietat integra la història, l'arqueologia, la sociologia, l'arquitectura, l'urbanisme, la geografia i la tecnologia.

- Factors de creixement del turisme Industrial

Pel que fa a la oferta a causa de l'entrada en crisi en determinats sectors industrials, fa que aquests hagin de trobar noves vies per obtenir riquesa. Així mateix, representa també un difusió de la cultura tecnològica, així com també per a determinades empreses suposa una millora de la pròpia imatge i representa una eina de promoció.

Cal tenir present també, que existeix una necessitat de reconvertir espais i instal·lacions obsoletes i abandonades.

Pel que fa a la demanda, ha sorgit l'existència d'aquesta nova tipologia turística que representa un increment de la demanda d'activitats culturals, amb més dosis de coneixement i aprenentatge. També hi ha un interès per conèixer el món industrial i tecnològic, present a partir del segle XIX fins a l'actualitat.

El tipus de públic que sol consumir aquest turisme industrial solen ser col·lectius de la tercera edat, estudiants, professionals de cada sector tecnològic i cada cop més s'està obrint al gran públic. És una clientela clarament heterogènia, per la situació i el rol social que tenen. No obstant tots, exceptuant els professionals tenen finalment les mateixes motivacions:

- Una recerca d'enriquiment personal, mitjançant l'accés a una cultura obrera, industrial, agrícola, científica viscuda en l'indret on es visita.
- La necessitat d'identificar-se i situar-se respecte a un patrimoni, època o regió.
- La necessitat de situar-se respecte a una història, de la informatització i la mecanització de la societat en els últims 15 anys.

La visita a museus, els itineraris i rutes industrials i els paisatges d'aquestes poblacions permeten apropar-se a la història sobre la revolució industrial, traslladar-se en el temps, introduir-se en les entranyes del món obrer, tan socialment com tecnològica, i experimentar la sensació de convertir-se en miner, descobrir la sorprenent força de l'aigua, sentir el control social a les colònies, conèixer els secrets dels amos i dels obrers, l'evolució dels oficis i de la seva maquinària, fabricar paper amb les pròpies mans i poder veure de primera mà com s'ha produït quelcom present al dia a dia,

- *Interès cap als espais industrials a causa de:*

- Transformació de la societat contemporània
- Nova organització social i econòmica
- Noves pautes de consum, consumisme no només material sinó consum de serveis, cultura, consum de l'espai i de la història, consum d'experiències.
- L'oci i el turisme: noves motivacions de la demanda
- Canvi percepció cap al coneixement de la història i les identitats locals

- Interès cap als recursos patrimonials
- Recerca de nous espais oblidats. No són rendibles cap al sector manufacturer però sí cap el turisme.

- Promotors del Turisme Industrial

Algunes institucions catalanes que potencien i gestionen el Turisme Industrial són mNACTEC (Museus Nacionals de la Ciència i la Tècnica de Catalunya) amb seu a Terrassa i XATIC (Xarxa de Turisme Industrial). Es tracta d'una xarxa de municipis amb un ric llegat industrial que s'han unit per donar a conèixer la gran diversitat territorial i productiva de Catalunya i descobrir el variat llegat social i patrimonial i la seva evolució d'una forma més global i descentralitzada. Actualment hi ha 19 municipis inscrits en aquesta xarxa.

Tant la Generalitat com les quatre diputacions catalanes, i molt especialment, la de Barcelona uneixen esforços per posar en valor aquest tipus de turisme. El Turisme Industrial té un apartat específic dins el Club de Cultura de Turisme de Catalunya i també té una línia pròpia de promoció dins l'oferta de Turisme Total de la Diputació de Barcelona.

Xatic està adherit al Pla de Dinamització del Producte Turístic promogut pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, dins el programa Pla Integral de Qualitat Turística Espanyola PICTE 2000, està adreçat al desenvolupament de productes a destins emergents, amb la consegüent diversificació del producte turístic. D'aquí la importància d'establir un programa específic adreçat a la creació i millora de la qualitat dels productes turístics.

El Pla de Dinamització del Producte Turístic Industrial i de la Innovació Tecnològica defineix una proposta de turisme cultural que estructura, ordena i promou el patrimoni industrial, juntament amb la indústria viva, establint un nou eix de turisme de qualitat a Catalunya que, sota el concepte de turisme industrial, complementa, singularitza i diversifica l'oferta turística nacional.

El Pla, signat el 25 de juliol de 2006, té un pressupost de 1.500.000 € i està finançat a parts iguals pel Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme; la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments membres de la XATIC.

La majoria de Museus inscrits a mNACTEC han rebut 81.093 visitats, però segons notes de premsa, gràcies a la forta incidència del sector de turisme industrial, el nombre de visitants ha augmentat considerablement. Cada cop més, s'estan portant a terme tot tipus d'estratègies per fer d'aquest tipus de museus, espais més interactius i més participatius, mostrant el patrimoni que disposen de forma diferent a la tradicional, mitjançant noves tècniques de la informació informatitzades o visites guiades.

2.2. Marc legal

En aquest apartat es detallen les tres tipologies d'equipaments culturals que estan destinats a difondre la cultura com un espai expositiu. El marc regulador en alguns dels casos disposa d'una llei específica, però en altres casos, tot i haver bibliografia que informa i defineix el concepte d'aquest tipus de centres no disposa de cap llei regularitzadora i controla aquest tipus d'establiments. En el cas dels centres d'interpretació, és una nova forma de difondre i entendre el patrimoni, un mecanisme més dinàmic i proper a la societat actual.

2.2.1. Museus

Són museus, als efectes de la Llei 17/1990, de 2 de novembre, les institucions permanents, sense finalitat de lucre, al servei de la societat i del seu desenvolupament, obertes al públic, que reuneixen un conjunt de béns culturals mobles i immobles, els conserven, els documenten i estudien, els exhibeixen i en difonen el coneixement per a la recerca, l'ensenyament i el gaudi intel·lectual i estètic i es constitueixen en espai per a la participació cultural, lúdica i científica dels ciutadans.

Tenen la consideració de museu els espais i els monuments amb valors històrics, arqueològics, ecològics, industrials, etnogràfics o culturals que reuneixen, conserven i difonen conjunts de béns culturals.

No es consideren museus les biblioteques, els arxius, les filmoteques i les instal·lacions culturals similars.

Per ser un museu legalment, ha d'estar inscrit al Registre de Museus de Catalunya i formar part de l'inventari oficial dels museus catalans, passant totes les inspeccions de la Junta de Museus, òrgan competent en aquesta matèria.

Han de complir, segons els articles de la llei, una conservació dels bens patrimonial, han d'estar adaptats a uns mínims de dimensions i sistemes de seguretat exigits per la llei. Així com l'inventari i el control de tot el fons a disposició del museu. La comunicació constant del moviment d'elements patrimonials permanents, temporals, noves adquisicions i sortides definitives dels objectes. Ha de tenir un discurs museogràfic adient, un personal responsable de portar a terme totes les tasques de conservació, difusió i investigació, entre molts d'altres deures.

La Generalitat de Catalunya, per tenir una millor gestió de tots els museus inscrits i totes les col·leccions obertes al públic així com el control i el finançament, va formar una xarxa de Museus nacionals, per tal de crear-ens amb personalitat jurídica pròpia. Els museus nacionals creats l'any 1990 per la Llei de Museus són el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu d'Arqueologia de Catalunya i el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya.

Aquest tipus d'equipament són espais cultural especialitzats que reuneixen una col·lecció de béns mobles, que s'exposen a partir d'un projecte museològic i museogràfic (Vicente 2000). Segons el Consell internacional del Museus (ICOM), un museu és una institució sense ànim de lucre al servei de la societat i del seu desenvolupament, oberta al públic, que adquireix, conserva, investiga, comunica i exposa, per raons de gaudi, estudi i educació, evidències materials dels pobles i del seu context.

Es tracta de centres on s'ofereix una lectura formal de l'objecte, en un sentit més neoclàssic, tot i que les formules i mecanismes de presentació del patrimoni estan agafant cada cop més importància que no pas l'objecte en sí mateix. Es parteix d'una exposició permanent clàssica (3D), que proposa la contemplació passiva, no exempta d'interès en funció dels objectes, tot seguint un discurs fonogràfic, temàtic, territorial... Els béns i objectes exhibits estan fora del seu context original. A vegades la mostra acumulativa d'objecte no té cap tipus de discurs i si en té s'ordena amb una voluntat pedagògica i/o estètica. Com a instrument auxiliar de presentació, a partir de

l'exposició, hi ha les guies de visita, els catàlegs, els tallers, les visites comentades i, molt especialment, l'ús de recursos tecnològics audiovisuals.

El 21 de Gener de 2008 va ser aprovat per la Junta de Museus de Catalunya el nou Pla de Museus de Catalunya, és una proposta de reorganització museística del país que té per objectiu millorar la qualitat dels centres i coordinar les polítiques dels museus nacionals amb les dels museus locals. En aquesta línia, el Pla preveu redefinir les xarxes de museus nacionals sota criteris d'excel·lència, especialització i territorialitat, i potenciar el treball en microxarxes i xarxes territorials de proximitat, a banda de les dels museus nacionals.

- Es crearan els museus de Societat i de Ciències Naturals, que se sumaran als altres dos museus nacionals, el MNAC i el mNACTEC
- Cada museu nacional disposarà de xarxes territorials de museus o espais patrimonials
- Es crearà la Xarxa de Museus Locals de Catalunya i es posaran en marxa els Serveis d'Atenció Museística (SAM), que donaran servei assistencial als diversos museus de la seva zona i dinamitzaran les seves col·leccions.
- Fins a l'any 2014 es destinaran 28 milions d'euros a millorar i enfortir els museus locals amb l'objectiu d'equilibrar els museus nacionals i els locals

El Pla de Museus també preveu que de cada un dels museus nacionals en depenguin xarxes territorials de caire temàtic que completin el discurs i/o les col·leccions de la seu central del museu. Aquestes xarxes estaran composades pels museus (que s'anomenaran museus-secció) i ens, béns, paratges o espais patrimonials museïtzats (fàbriques, monuments, jaciments arqueològics i paleontològics, parcs botànics, molins, etc) més representatius de la seva temàtica existents en el territori.

Només en podran formar part aquells museus registrats que tinguin uns estàndards de qualitat mínims. Sota aquest criteri cada museu nacional escollirà els membres del seu sistema amb lliure voluntat per ambdues parts.

2.2.2. Col·lecció oberta al públic

Catalunya té un patrimoni cultural i natural ric i variat. Això és degut tant a la seva història com a la diversitat del seu medi natural.

Per altra banda les circumstàncies socioculturals del nostre país han fet que des d'antic, i especialment durant els darrers 100 anys, hi hagi hagut nombroses iniciatives de col·leccionistes i d'institucions que han aplegat importants conjunts patrimonials.

És habitual que moltes de les col·leccions, tant privades com públiques, de Catalunya, estiguin obertes al públic.

La legislació sobre museus vigent a Catalunya defineix les característiques estructurals, infraestructurals i de funcionament dels museus, i atribueix la consideració de col·leccions a aquells equipaments culturals que no reuneixen les condicions tècniques exigides als museus. Això vol dir que aquells equipaments aplegats sota el denominador de col·leccions no ho són en funció d'un menor interès del conjunt d'objectes que mostren sinó per les instal·lacions o l'estructura organitzativa de que disposen.

Mentre que el control de les condicions dels museus és regulat per la llei 17/1990, de 2 de novembre, les col·leccions no tenen cap tipus de regulació, no obstant, com si d'empreses lúdiques es tractessin, tenen un permís que els condicionen com espais d'exposició.

2.2.3. Centre d'interpretació

Es tracta d'espais que solen ser el principals suport d'un nou enfocament metodològic i una nova gestió del patrimoni que seria la "interpretació". Que busca que el visitant explori i interactui amb el patrimoni.

Se solen utilitzar diversos mitjans perquè el visitant pugui conèixer un determinat espai com un parc natural, un jaciment arqueològic, un centre històric, un territori en concret, o un esdeveniment a partir d'un discurs interpretatiu que el singularitza. A diferència dels museus, els centre d'interpretació no tenen com a finalitat la recollida, la conservació i l'estudi d'objectes originals. Aquests centres permeten un millor coneixement dels valors naturals i culturals tot proporcionant al visitant la informació necessària sobre les possibilitats d'ús d'aquests valors.

Cada cop més els centre d'interpretació actuen com "ecomuseus", com un mirall cap a la població i la cultura autòctona d'on s'hi troba situat. El reflex interpretat d'un moment i un espai al servei de l'home, en el que el temps i l'espai no es tanquen dins les sales d'un edifici sinó que es treballen interdisciplinàriament sobre el territori, un

museu o un centre en que hi participa de manera activa la seva comunitat, i que contribueix al seu desenvolupament, a la seva evolució i a la construcció d'un futur.

En resum, les diferències entre els museus i els centres d'interpretació, seria per un costat el marc legal, ja que mentre el museus estan regulats per la Llei específica 17/1990, 2 de Novembre, existeix un cert buit legal sobre els centre d'interpretació, que no solen estar previstos en la legislació europea, motiu pel qual hi ha problemes sobre la definició com equipaments patrimonials, i per tant no estan regulats. Segons la Llei autonòmica 4/2003 de 26 de març, on es regula els Museus de les Illes Balears, es considera que << són centres d'interpretació els espais oberts al públic, vinculat als llocs i monuments, que comptant amb els elements necessaris d'infraestructures i recursos humans, poden proporcionar a la ciutadania les claus per a la comprensió dels seus valors culturals>>

Una altra diferència, possiblement serien les formes de presentació i els mitjans interpretatius, és a dir, la forma d'exposar els missatges que pretenen "estimular, informar i entretenir" i adaptats a cada tipus de públic. Normalment els mecanismes d'interpretació es fan a través de:

- Visites guiades i itineraris , teatres...
- Senyalització
- Exposicions
- Tallers
- Maquetes
- Espectacles teatralitzats (Leaving History)
- Fulletons
- Panells
- Simuladors

3. CONTEXT DEL PROJECTE

3.1. Situació geogràfica i realitat turística

La vila de Pals es troba situada a la comarca del Baix Empordà, a tant sols 44 km de Girona, 130km de Barcelona i 50 km de la frontera amb França, accedint des de la Sortida 6 o 7, AP-7 i seguint les carreteres C65 (Santa Cristina D'Aro) o C31 (Palamós) i Carretera de Torroella venint des de les poblacions de l'Escala i Torroella de Montgrí.

Imatge 1. Mapa de situació de Pals

Font: www.resortlacosta.com

El terme municipal de Pals està integrat per tres centres o nuclis, el nucli antic del Pedró, els Masos de Pals i la Platja de Pals. Hi viuen poc més d'uns 2800 habitants repartits al territori tot i que els mesos d'estiu tendeix a doblar-se la xifra.

És una de les poblacions més visitades de la Costa Brava gracies al seu encant com a poble museu a l'aire lliure, la proximitat de la costa i de les comarques de d'interior, en els últims dos anys ha rebut més de 50.000 visitants aquests dos últims anys (dada confusa¹). A més, gracies a la seva conservació dels darrers anys s'ha consolidat com a destinació amb un dels conjunts monumentals medievals més apreciats.

¹ Dades cedides per la Oficina de turisme de Pals. Inaccessibilitat a les dades reals de visitants, no seguiment d'un control continu de visitants o consultes a la oficina.

Pals, com a destinació turística, està diferenciada amb un turisme familiar que visita la vila com a producte complementari al de sol i platja, allotjat o a la mateixa Platja de Pals o a les poblacions de la Costa Brava i Barcelona. Així mateix gaudeix d'un turisme esportiu en la vessant aquàtica i de golf, ambdós es concentren dins del marge municipal de Pals, ja que disposa de dos camps de golf de gran renom, Golf Serres de Pals i Golf Platja de Pals, a més de diverses empreses de serveis nàutics situats a la platja. Tanmateix, un dels punts forts del municipi ha estat la forta empenta per la gastronomia pel que fa a les campanyes gastronòmiques i la de produir plats típics de la zona amb productes autòctons de la terra com l'arròs. Aquest producte es tractarà en més profunditat en el projecte.

El contacte amb la natura és un altre atractiu del municipi de Pals. La pràctica d'esports "verds" com el senderisme i el cicloturisme és present en aquesta zona, gracies a la xarxa de senders i camins que ofereix la comarca, sense el perill de transports motoritzats.

Pel que fa al turisme cultural s'ha incidit molt en aquest aspecte ja que per tradició la visita del recinte gòtic de Pals és casi bé obligada pels turistes de la Costa Brava. Tal com s'ha esmentat al començament el recinte gòtic de Pals fou un dels primers que es va restaurar a Catalunya després de la Guerra Civil gràcies a la iniciativa del Dr. Pi i Figueres i l'alcalde d'aquell moment Pere Servià i Cantó i ha estat mereixedor de diversos premis i nomenaments, com al 1973 el Premi Nacional de Belles Arts, anys després va rebre novament el Premi Nacional de Belles Arts i Turisme i al 1986 va ser condecorat amb la Medalla d'honor del Turisme de Catalunya per la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a la gestió turística de l'espai es porta a terme des de la regidoria de turisme del municipi, que a més d'administrar tot el que seria la oferta lúdica i cultural del municipi, tracta de captar un turisme de qualitat i de gestionar els fluxos turístics del municipi.

Com a oferta cultural, el municipi de Pals ofereix un gran ventall de possibilitats des de la vessant lúdica d'activitats com el Pessebre vivent al Desembre, Fira del Vins i Caves, mercats tradicionals repartits al llarg de l'any, i des de la vessant gastronòmica on s'hi porten a terme les respectives campanyes combinant productes de la zona amb l'arròs

de Pals. Durant el 2008 es va realitzar la XV edició de la Campanya Gastronòmica de l'Arròs de Pals. En aquesta ocasió, a més d'oferir un menú en la majoria dels restaurants del municipi, s'han ofert un seguit de visites amb el Xiulet de Pals, tren Cultural de l'Arròs, acompanyat d'un guia ornitòleg a Basses d'en Coll, paratge natural d'aiguamolls del Baix Empordà.

Aquest any s'ha celebrat (1 Agost) el 1er Homenatge a l'almirall català Cristòfor Colom i a la marina catalana de tots els temps, ja que després d'uns estudis portats a terme per l'historiador Jordi Bilbeny, Cristòfol Colom podria haver salpat de Pals quan va descobrir les Ameriques.

El passat mes de Maig es va presentar el projecte per part de la Fundació d'Estudis Catalans i l'ajuntament de Pals per la instauració d'un centre Museístic i d'Investigació de Colom i la descoberta de la Vila de Pals. La situació del centre es té prevista a Ca la Pruna, Casa de Cultura de Pals.

Gairebé no hi ha oferta cultural de visites guiades per part de l'Ajuntament, però sí des de l'empresa Xiulet de Pals, que ofereixen fins a 7 rutes guiades pel municipi i voltants.

Actualment Pals forma part de la xarxa Tresterres que alhora està integrat dins de la xarxa de les "ciutats lentes" d'Espanya. Aquesta xarxa "Cittaslow" està basat en un moviment que pretén calmar el tràfic i disminuir la velocitat de la mobilitat, les relacions i els intercanvis oferint als turistes un producte amb valor afegit, diferent als que es troben a la majoria de zones de la costa. Pals, juntament amb la resta de municipis com Palafrugell i Begur estan treballant conjuntament per adaptar-se a tots els requisits necessaris per formar part d'aquesta xarxa internacional basades en polítiques mediambientals, infraestructures (zones enjardinades, peatonals i sense barreres arquitectòniques), tecnologies de qualitat urbana, valorització de les produccions autòctones, difusió del coneixement, conscienciació, hospitalitat, etc. Adquirir una etiqueta "Slow" representa tenir un millor benestar de vida pels residents, així com oferir un producte diferenciador de qualitat als visitants.

Pals es troba amb el problema que tot i ser una població amb cert encant museístic, no sap aprofitar-se de la demanda, que en el cas que ens ocupa és excursionista ja que no

pernocta, ni tan sols consumeix res de la vila. Passa entre 1-2hores màxim i produeix un desgast i un cost pel municipi. Així mateix, aquest turisme és estacional concentrat en els mesos d'estiu. No obstant, el cas que ens ocupa, tot i essent des de la vessant privada s'intentarà canviar aquesta problema de l'estacionalitat.

Cal esmentar també, que des del camp de Turisme de l'Ajuntament de Pals, no s'assisteix a cap fira de turisme per tal de fer-ne la difusió del municipi i si hi va, sol anar sota el paraigües de Patronat Costa Brava. La majoria de visitants, coneixen l'existència d'aquest conjunt monumental, per boca-orella o per la informació aportada per altres oficines de turisme de la Costa Brava, però majoritàriament desconeixen el gran ventall de possibilitat que ofereix el municipi a més del Recinte gòtic, ja que no s'ha explotat.

3.2. L'arròs a Pals

L'arròs (*Oryza sativa*) és el cereal més cultivat i consumit arreu del món, després del blat. Val a dir que és l'aliment quotidià de tres quartes parts de la humanitat. Al contrari del que se sol creure, no és originari de la Xina, sinó de més al sud. El seu cultiu s'inicià en territori català de la mà dels àrabs, a partir del segle VIII, fins esdevenir avui dia un element molt comú de la nostra dieta. N'hi ha una gran varietat que es diferencien per la forma i comportament del gra en la cocció (Ref. *La cuina de l'arròs de Pals de Pep Nogué i Puigvert*).

3.2.1. Història de l'arròs de Pals

L'arròs és una planta herbàcia semiaquàtica anual de la família de les gramínies i un cereal d'estiu que necessita molta aigua. A la zona de Pals, regió d'aiguamolls, closes i terres inundables possibiliten el cultiu d'aquest cereal, atès que l'arròs necessita un contacte permanent amb l'aigua.. Els Àrabs van introduir aquest conreu 13 segles enrere durant la seva invasió a la Península Ibèrica i poc a poc va anar inserint en la vida dels empordanesos que veient com aquest cereal podria solucionar el problema de la fam de la població.

Gairebé unes 30.000 vessanes² de terreny es dedicaven exclusivament a l'arròs. Tot i que es trobava solució a la pobresa i la fam de la població de la zona, el cultiu d'aquest cereal portava molt conflictes, l'aigua estancada amb la que es conreava generava un lloc adequat per tal que les larves dels mosquits anòfels es reproduïssin, que eren la causa de malalties tan greus com el paludisme. Malgrat el risc sanitari, però, el rendiment de l'arròs era molt superior respecte al blat i per aquest motiu els pagesos continuaven conreant aquest cereal, fins al 1838, quan una reial ordre va prohibir-ne el conreu a tot l'Empordà.

Cap al 1909 Pere Coll i Rigau, un indià natural de Torroella i que havia emigrat a Cuba quan era adolescent, va poder posar solució al problema de les aigües estancades, introduint un mètode basat en la plantació a rec corrent i un sistema de desnivells i canalitzacions (cosa que evitava l'estancament de les aigües i la conseqüent putrefacció). A partir d'aquest moment la producció d'arròs augmentà fins arribar a les 7.000 vessanes (any 1950-1951 m des de Pals fins a Castelló d'Empúries). Poc a poc, es va reduir l'extensió fins a limitar-se a la zona del Baix Ter. La manca de mà d'obra i les elevades despeses de producció van ser les causes principals. Cap als anys 80, la mecanització i la industrialització de les tècniques tradicionals de sembra van millorar les perspectives econòmiques futures. Actualment l'extensió al Baix Empordà és la segona més gran, després de les Terres de l'Ebre. Es conreen unes 800Ha. que equivalen a unes 3000 tones d'arròs anual.

3.2.2. Cicle vegetatiu de l'Arròs de Pals

Aquesta planta té un tija erecta que sol mesurar fins a un metre d'alçada però amb un grans de 5mm aproximadament.

El cicle vegetatiu de l'arròs, és a dir des de que se sembra fins que es cull sol oscil·lar dels 130 i els 150 dies depenent de la varietat i consta de cinc fases:

La sembra: Aquesta primera fase es realitza a finals d'abril fins a mitjans de maig. Si es compara amb l'arròs de les Terres de l'Ebre i de València, en aquestes zones la sembra

² Vessanes: 1 vessana equival a (4,63 vessanes / ha. o 1 vessana = 2156m²) forma antiga de mesura les terres a la província de Girona

es realitza abans, cap a principis d'abril, ja que la temperatura en la zona sud és més càlida i adient per aquest tipus de cereal. Actualment aquesta fase està molt mecanitzada i a través de tractors es llencen milers de llavors triades per tots els camps. Antigament i tal com es fa al sud-est asiàtic es plantava a mà, matoll per matoll. A l'any es reserva una jornada per recordar com es feia abans, on la gent gran del poble fa una demostració de la forma tradicional de la plantada de l'arròs...

Imatge 2 Plantada popular

Font: Arxiu Parclau

Abans de fer la sembra s'han hagut de preparar els camps. Aquesta preparació s'inicia després de la collita de l'any anterior, entre octubre i desembre, quan un tractor passa amb rodes de ferro per barrejar la terra humida amb el fangueig i els rostolls. Cap al gener o febrer es llaura la terra per deixar-la airejar i a continuació es deixen reposar els camps per ser inundats novament.. La inundació dels camps es realitza a finals del mes de març, principis d'abril, depenent del període de pluges i caudal dels rius Ter i Daró. Factors essencials pel cultiu de l'arròs.

Durant les fases posteriors que són el naixement, quan la llavor ha germinat, i el creixement de la planta es duen a terme alguns controls i tractament contra possibles plagues. Durant el juny i juliol ja es poden veure les primeres espigues amb grans, però en estat lletós. Aquesta fase s'anomena floració. Cap a finals d'agost, principis de setembre, la planta es va secant i engroguint, ja que el gra ha madurat i està a punt per ser collit a finals de setembre i octubre.

Un cop s'ha collit el gra mitjançant màquines recol·lectores dotades amb cadenes de ferro que separen el gra de la palla, es transporta l'arròs al molí per iniciar un nou procés amb l'objectiu de comercialitzar-lo

3.2.3. Manufactura de l'arròs

La primera fase del procés del molí és el secatge del gra que arriba al molí amb una humitat d'entre el 18 i el 25%. Amb el secatge el gra ha d'assolir-ne una del 14%, que és la necessària per tal de poder guardar el gra sense perill de fermentació. La següent fase és el blanqueig. L'arròs sec passa per una sèrie d'operacions per tal de treure-li la pell i blanquejar-lo.

El procés que segueix l'arròs a la màquina de blanqueig és el següent:

1. "Limpia": màquina que separa l'arròs de les possibles impureses, pedres, pols, palles, etc. Aquesta brutícia sortirà per un tub a l'exterior. **FOTOOO**
2. El gra d'arròs anirà directament a la màquina responsable d'esclofollar l'arròs, és a dir treure-li la primera capa. Aquesta màquina consisteix en un mecanisme de dos rodets de goma que giren un contra l'altre a fi de pressionar el cereal i extreure la pellofa. Aquesta serà aspirada mentre que els grans són transportats cap als triers, la funció dels quals consisteix a triar l'arròs ja pelat del que no ho està, el qual retornarà al primer pas i començarà de nou a recórrer el circuit.

Imatge 3 Trier del Molí d'Arròs

Imatge 4 Màquina que treu pallofes

Font: Elaboració pròpia

3. D'aquest arròs sense pellofa se'n diu també arròs integral. A partir d'aquí hi ha la opció que el circuit finalitzi i poder comercialitzar l'arròs com a integral o complet o que aquest arròs continuï el procés a fi d'aconseguir més varietats d'arròs. En el segon cas, l'arròs se sotmet a l'acció d'unes moles còniques d'acer i folrats amb pedra d'esmeril que van llimant el gra per tal d'aconseguir el color blanc. Aquesta màquina també té una altra funció i és la d'extreure la farina (resultat de pelar l'arròs) a través d'una malla metàl·lica gruixuda anomenada "Caminal" i situada a la part inferior del con. Aquesta farina o "segó" serà extreta i venuda a empreses que produeixen aliment per al bestiar. Hi han diversos cons que van llimant el gra, per aconseguir l'estat òptim.
4. La "Criba" és una màquina amb quatre garbells, cadascun amb forats de diferent tamany que separen els grans perfectes dels trencats obtinguts en el procés de blanqueig anterior, a causa de la continua fricció de les moles.
5. Sortida de l'arròs segons la mida, la varietat i l'ús per diversos tubs que seran transportats a la maquinaria empaquetadora.

El moliner és qui controla les operacions que tenint en compte que es fan amb màquines de principis del segle XX cal que sigui una persona hàbil i experimentada perquè funcionin correctament. Aquest procés dona lloc a tres productes; arròs per un costat, l'arròs trencat per l'altre (venut a empreses que comercialitzen menjar per animals) i la farina coneguda com "el segó" que s'utilitza pel bestiar.

3.2.4. Propietats de l'arròs de Pals

Les varietats que es cultiven a la zona de Pals són l'arròs semillarg cristal·lí ideal per la preparació d'amanides i paelles, ja que no absorbeix molta aigua i l'arròs rodó perlat idoni per l'arròs a la cassola. L'arròs molí de Pals posseeix la denominació d'origen geogràfic atorgada pel Consell Comarcal del Baix Empordà.

És el cereal més pobre en greixos i més ric en proteïnes i, per tant, un element bàsic per a una dieta saludable. Conté quantitats de sodi i potassi molt en sintonia amb el nostre organisme, pel que fa que sigui un aliment fàcil d'assimilar. És més aviat pobre en vitamines, ja que la majoria d'elles es triben a la pellofa i capes externes que molt

sovint s'eliminen. L'arròs, però, si és integral, conserva diversos nutrients alimentaris i vitamines del grups B i E.

La cocció de l'arròs de Pals és més llarga, de 12 a 20 minuts, segons la varietat, així mateix pren més fàcilment el gust dels aliments i aporta una qualitat òptima i exquisita a tots els plats.

3.3. El Molí de Pals

El molí de Pals es troba situat al terme municipal de Pals, a la carretera de Pals-Torroella de Montgrí km 343, connectat a 100 m per un camí de terra, és a dir que no es troba ben bé arran de carretera. En un entorn inigualable de la comarca del Baix Empordà envoltat de camps d'arròs que contextualitzen perfectament la seva presència. A tant sols 3km de la bonica vila de Pals, la visita obligada per milions de visitant que s'allotgen a la Costa Brava.

El molí de Pals és un lloc de referència pels habitants de Pals i rodalies. Un indret on van haver-hi infinitats d'esdeveniment i queden avui dia en la memòria que van tenir quelcom a veure amb el molí i l'arròs de Pals. Aquest cultiu encara és palpable a la zona amb gairebé 800 Ha. d'extensió i gairebé 20 petits propietaris que la majoria manufacturen el cereal als dos molins de Pals, el Molí de Pals, el més antic i el cas que ens ocupa i el competidor directe Molí Estany de Pals.

3.3.1. Història del Molí de Pals

Abans del segle XV ja es té constància de l'arròs en aquesta zona del Baix Ter que no va ser escollida a l'atzar per començar amb el cultiu d'aquest cereal, sinó que la seva proximitat amb la desembocadura del Ter va ser propici per la decisió, així com la necessita de pal·liar la mort a causa de la fam. Un segle ple de successos que van tenir un paper històric fonamental en el desenvolupament polític, social, cultural i científic del país i del món civilitzat. Una època relacionada amb el descobriment d'Amèrica, on actualment s'està investigant la història verídica pel que fa a la procedència de Cristòfol Colom quan va descobrir el nou continent i el vincle directe que podria tenir amb el municipi de Pals i possiblement amb el Molí de Pals.

A l'edat mitjana es van construir diversos molins amb l'objectiu de poder aprofitar l'energia de l'aigua. En aquesta zona es té constància d'un molí a Gualta, tres molins a Torroella i el molí de Pals. Aquest últim va ser la primera font d'energia que alimentava a la regió, fins i tot arribava a Palafrugell.

El primer document escrit sobre el molí arrosser data del 9 de setembre de 1452, escrit en llatí. Es tracta d'una escriptura de transacció del mossèn Jaume Giner a favor de Miquel Pere Tafurer, per la qual se li atorga la facultat d'establir un molí arrosser al mateix lloc que ja tenen uns molins de blat, al terme del Castell de Pals, així com el dret de fer intervencions perquè l'aigua arribés al mar sense obstacles i per tal que les petites embarcacions poguessin accedir des del mar fins al molí.

Havent descrit per sobre la història de l'arròs a la zona, entrem a la descripció del molí com element patrimonial de rellevància en la regió i necessari per la producció del cultiu que es desenvolupava a l'àrea geogràfica on es trobava situat.

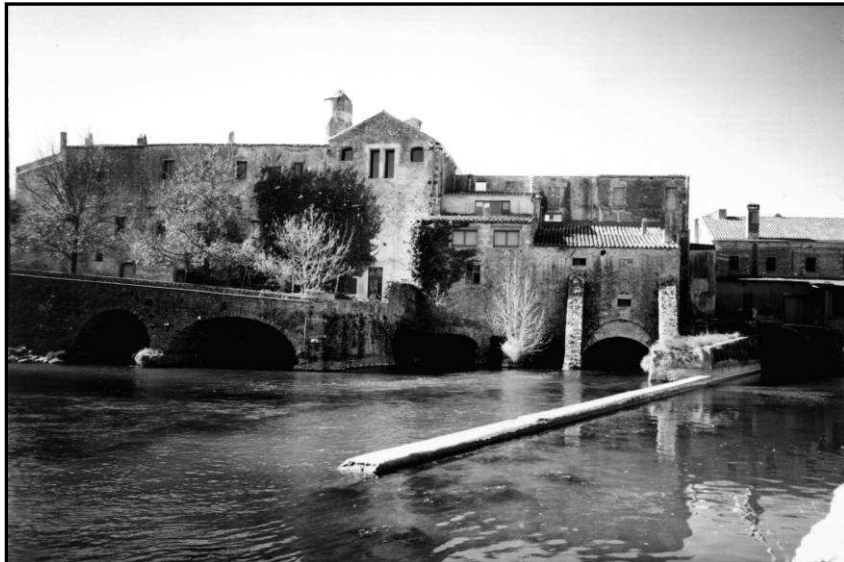
Els molins, al llarg de l'Edat Mitjana van ser monopolis del compte o dels senyors jurisdiccionals de les terres. Concretament en el cas del Molí de Pals, la finca havia estat cap al 1600 propietat dels Tamarit, família de militars, que a més de fer-se càrrec del molí fariner i arrosser, van reconstruir una fortalesa, el castell de San Miquel o més conegut com Mas Tafurer és un edifici d'estil gòtic que té una història de més 600 anys i ha anat variant al llarg dels anys. Els primers amos, (Tafurer) van anar ampliant la infraestructura quan al 1332 se signa un document amb el qual es concedeix a Joan Pujada el dret de fer un molí fariner. 120 anys després se li concedeix a Miquel Pere la facultat d'edificar molins arrossers i els recs i canals necessaris per moure els molins al lloc on hi havia molins fariners al terme de Pals i el dret d'aprofitar el Rec de Molí, tal com s'ha esmentat anteriorment.

Aquests són alguns dels trets més importants de la història del molí, però avui dia encara queden molt buits històrics, com la funcionalitat del molí en el segle que no es va produir arròs en aquestes terres, o la ubicació d'alguna màquina primitiva que podria haver estat el molí. Aquest i molts més aspectes són els que s'estan tractant a l'actualitat.

El molí arrosser de Pals, té doncs una història de més de 550 anys, al llarg dels quals s'ha anat treballant l'arròs amb alts i baixos i diferents propietaris. Des del llinatge Tafurer, passant per diverses famílies adinerades fins als actuals propietaris.

El molí ha vist èxits i penúries viscudes dins les parets d'aquest emblemàtic edifici. Un dels últims propietaris, va ser el senyor Javier de Ros, un advocat barceloní que tenia gent fent-se càrrec del molí, com la família de la Paquita Brancós que van viure des de petits els efectes de la Guerra Civil. Expliquen de primera mà el seu relat a la Revista Gavarres nº8, l'experiència viscuda quan miraven passar els avions per sobre el molí, sentir com queien les bombes als pobles propers, com les famílies que també vivien al molí havien de marxar en la cerca de la llibertat i poder-se guanyar la vida, la retirada republicana i l'arribada de les tropes franquistes que van agafar el molí com a quarter general. En aquesta època havien arribat a viure més de tres famílies i amb tants llogaters és fàcil fer-se una idea de les dimensions del molí: els habitatges, les corts, els molins d'arròs i farina i fins i tot una petita capella, formaven i formen, un conjunt impressionant que encara conserva molts elements de l'antic castell de Sant Miquel.

Imatge 5 Fotografia antiga façana Molí de Pals

Font: Arxiu Parclau

La Paquita Brancós juntament amb en Jaume Darné un dels més joves que va viure en aquesta època al molí recorden en l'article de Gavarres quan venien els valencians per treballar els arrossars en la temporada d'estiu.

“Eren de Ràfol d'Almúnia, de Pego, d'oliva. Venien a plantar-lo al maig i ja s'hi quedaven fins al setembre, per collir-lo. Vivien en un magatzem molt gran i dormien en jaços de palla”

La vídua de Javier de Ros, va vendre el molí al 1987 i en va fer tres parts. Les terres per un costat, l'habitable d'estil gòtic per un altre (Castell i Capella) i el molí juntament amb rec per un altre. Actualment la part d'habitable ha estat transformat en hotel. Les dues altres part son propietat de la família Parals i encara produeixen arròs.

En resum, el molí de Pals conté un ric llegat històric que cal conservar. Records i vivències que cal tenir en compte per tal que l'existència del molí tingui un sentit lògic. A continuació es detallarà tot el contingut del molí, què és el que actualment s'hi troba al seu interior i quin seria el motiu de la visita si en un futur fos un espai visitable.

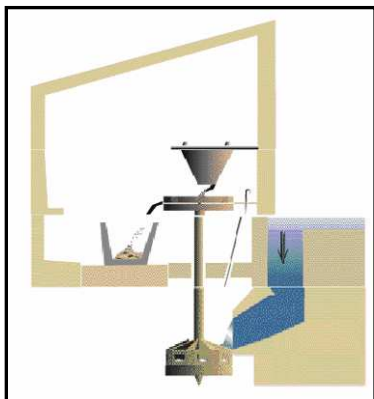
3.3.2. Recursos

Abans de començar amb l'inventari de recursos, cal fer una distinció entre el molí fariner i el molí arrosser. En aquest últim, l'estat de conservació és millor que el primer, ja que és el que s'està treballant a l'actualitat.

Ja quedà palès la importància del molí com edifici històric del segle XV, però també cal destacar tota la seva maquinaria, la qual li dona contingut al molí.

Els molins hidràulics com el Molí de Pals, funcionen a través de turbines a partir del moviment constant de l'aigua. L'aigua, El rec de Molí, prové de les aigües sobreres del riu Ter i Daró. Però per tal d'assegurar-se un cabdal constant és necessari habilitar sèquies i canals fins al molí.

Imatge 6 Croquis funcionament turbina

Font. <http://www.uv.es/avam/index.htm>

Al primer terç del segle XX, coincidint amb la represa del conreu de l'arròs, es va readaptar el salt d'aigua del rec a l'entrada al molí. Aquest salt de 2,5 metres, aproximadament, manté en funcionament constant una turbina model Francis que connectada a un alternador de 40 kW pot generar l'electricitat venuda a l'empresa FECSA ENDESA. Antigament produïa l'electricitat necessària per subministrar llum a les poblacions veïnes. Aquesta turbina Francis també està connectada a politges i embarrats que transmeten el moviment a totes les màquines per blanquejar l'arròs.

Imatge 7 Entrada d'aigua al molí

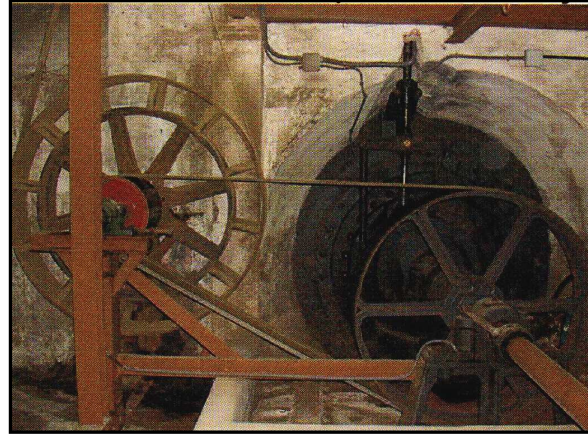
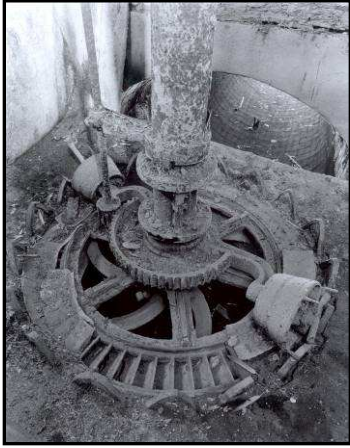

Font: Elaboració pròpia

El molí té una resclosa i canal propis. La resclosa amb dos ulls, un que permet el pas de l'aigua que no es necessita i l'altre que fa girar la turbina Francis, abans citada.

Antigament la turbina Fontaine movia la maquinaria farinera, però està abandonada avui dia tot i que es conserva en bon estat.

Imatges 8 i 9 Turbines Fontaine i Francis

Font: Arxiu d'imatges Molí de Pals

El primer procés que es fa a l'arròs quan arriba al molí, és el secatge. Cal que passi per una assecadora que tal com s'ha esmentat abans que consisteix en reduir la humitat de l'arròs del 25% al 14% el grau exacte per tal de poder guardar l'arròs sense perill de fermentació. Aquesta màquina de grans dimensions i datada de finals del segle passat de València consisteix en uns torres de petit sedassos per on circula el gra d'arròs i se li injecta aire escalfat amb un cremador de fuel-oil. Aquesta màquina només s'utilitza dos mesos a l'any, un cop s'ha fet la collita.

Imatge 10 Sala d'assecatge

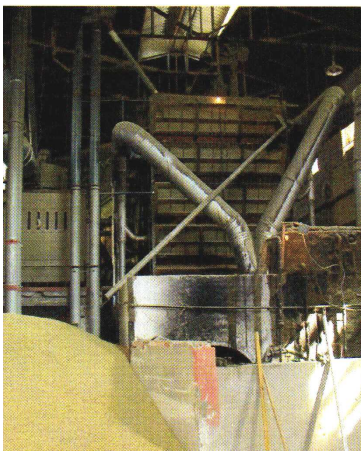
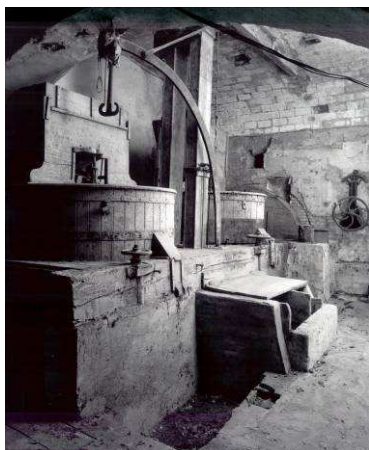

Foto: Arxiu Molí de Pals

Imatges 11 i 12 Estructura principal Màquina de Blanqueig de l'arròs i Molins de Farina

Font: Arxiu Parclau

L'estructura principal del molí, (model Torrejón de València) de principis de segle XX, amb petites modificacions segons els usos de cada propietari, consta de tres nivells amb l'estructura de fusta que suporta tot el pes de les màquines. El mecanisme del molí arrosser funciona a través de diverses màquines connectades de forma vertical a través d'elevadors o ciclons que transporten l'arròs d'una màquina a l'altre. La finalitat d'aquest mecanisme és esclofoliar i blanquejar l'arròs. És a dir, l'arròs entra en aquest molí amb pellofa i surt a punt per ser empaquetat i finalment venut al mercat.

La majoria de les màquines citades són de l'empresa IMAD de València. Algunes són d'origen japonès o alemany.

A la part més nova del Molí s'hi troba la màquina empaquetadora que embala l'arròs en bosses de quilo, 5 o 10 quilos segons les preferències dels clients que solen ser supermercats, botigues i restaurants de la zona.

Es conserven tota mena d'eines del camp per la producció de l'arròs per llaurar, fanguejar, segar, batre i esventar l'arròs, així com arades i els estris que s'utilitzaven per treballar amb els animals. Altres eines que s'utilitzaven i s'utilitzen avui dia pel bon funcionament de les màquines del molí, com els diferents segells de sacs amb el nom de Molí de Pals en les últimes dècades. Al molí també s'hi troben aparcats tots els tractors i màquines per treballar els camps, que tot i no ser exclusivament dels mateixos propietaris del molí es guarden aquí.

Una part important del molí i encara més antiga, és la part farinera, en dessús totalment a l'actualitat, tot i que resten la majoria de materials del molí, com una mena de magatzem. L'estat de conservació és bo. D'aquesta part es conserva tota la maquinaria de pedres per moldre la farina, així com les antigues turbines capaces de transformar el moviment de l'aigua en energia elèctrica a fi de moure les màquines.

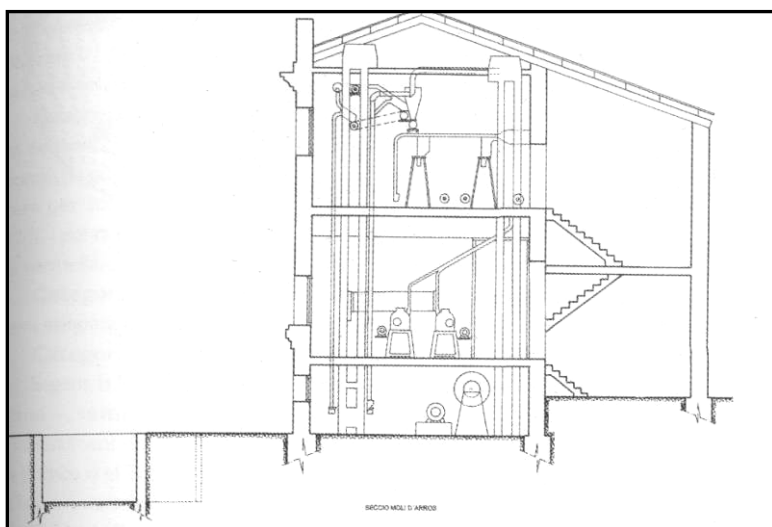
El molí de Pals consta de diverses parts, una seria tota la descrita anteriorment repartida en les naus més noves i en la part més antiga i més espais encara per mencionar. L'estructura de fusta (Màquina de Blanqueig) de tres nivells connecten per una porta al pis superior on s'hi troba un habitacle. Antigament, es té constància que hi havia unes escales exteriors que pujaven directament en aquesta part de vivenda. Un habitatge de l'antic patró, que caldrien unes mínimes intervencions per aportar-li la imatge i la seguretat que es necessita. Encara són visibles en bon estat els mosaics del terra d'estil modernista. Aquest habitacle, sense mobles, consta d'un menjador amb xemeneia de marbre, cuina, tres habitacions i 2 banys. Des d'algunes habitacions es pot contemplar perfectament els camps d'arrossars resguardats per la presència de la muntanya del Montgrí que configura una estampa única en aquesta regió i gaudeix d'una gran bellesa paisatgística.

Els actuals propietaris, només exploten la part de maquinaria per la manufactura de l'arròs deixant sense ús tota la resta de la propietat, almenys des de fa 25 anys.

A continuació, per fer-se una idea de la distribució de les diverses sales del molí, es facilita un plànol, tipus croquis, amb l'ús que s'hi fa a cada lloc.

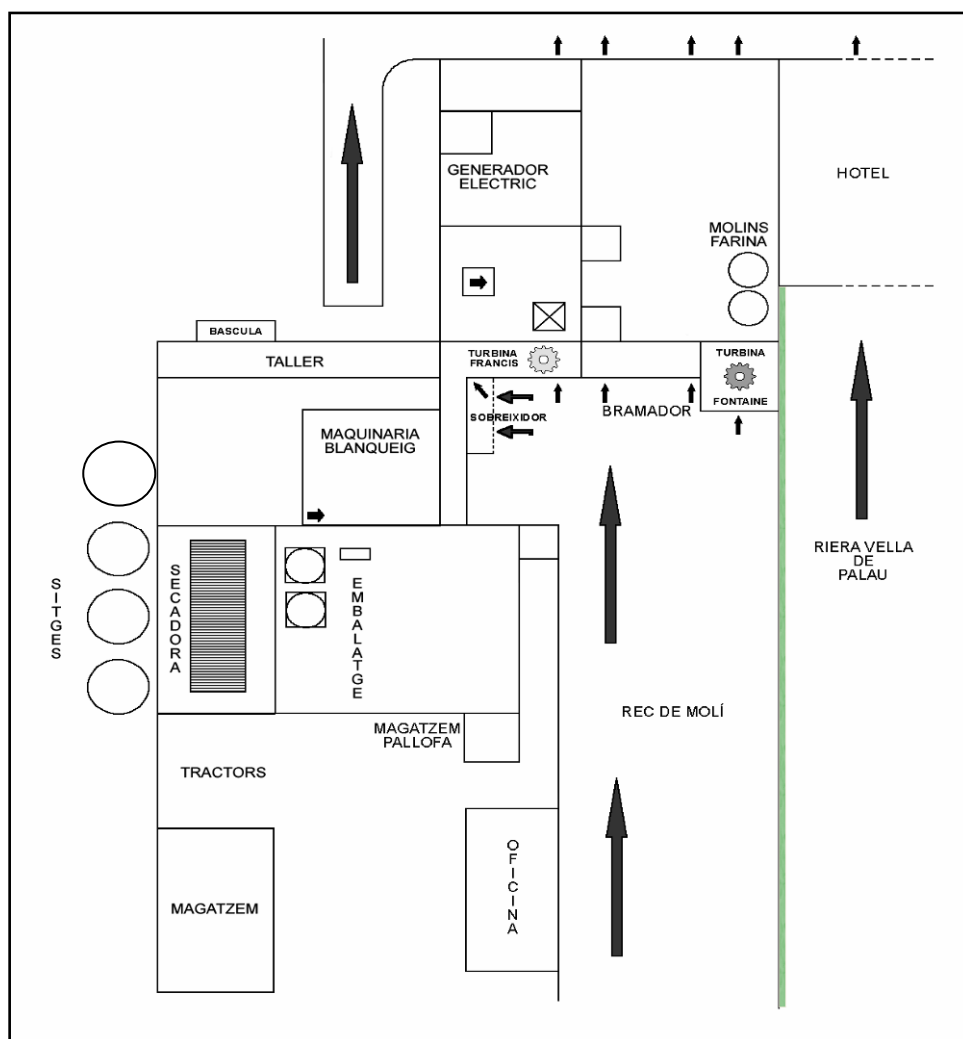
Per sobre de la part Farinera, hi ha també un habitacle que pertany a la part de l'altre propietari del molí.

Imatge 13 Croquis estructura de fusta del Molí

Font: Llibre L'arròs, del Camp a la Cassola

Imatge 14 Croquis edifici Molí de Pals

Font: Elaboració pròpia

3.3.3. El Molí de Pals a l'actualitat

El Molí de Pals ha sobreviscut més de 6 segles al pas dels diversos propietaris que ha tingut, les successives transformacions corresponents a les funcionalitats de cada moment.

Al 1987 la família Parals va adquirir la finca amb la única finalitat de produir arròs, per aquest motiu, hi ha molta part de l'edifici que no es fa servir i ha quedat oblidat com un magatzem d'eines i utensilis sense ús.

Els germans Parals, són agricultors a l'actualitat i conreen algunes hectàrees d'arròs. Però la seva tasca principal és la de portar a la venda la marca "Arròs Molí de Pals" fruit del propi arròs dels Parals i de la compra de la producció de petits agricultors de la zona.

Els processos que es fan avui dia, des de l'arribada de l'arròs al molí és el procés de secatge, blanqueig i l'empaquetatge. Per continuar essent una marca competitiva com a productora d'arròs es té previst la compra d'un nou molí (Funció blanqueig) amb l'objectiu de millorar la rendibilitat i la qualitat de l'arròs. L'estructura de fusta de principis del segle passat està provisionalment parada per restaurar-la i adaptar-la a la visita del públic.

Les visites portades a terme pel Xiulet, expliquen tot el procés de l'arròs des del camp fins al molí, mostrant totes les fases, aprofitant un petit molí de laboratori per mostrar la fase del blanqueig, una de les parts més curioses i més interessants.

Les dimensions de l'edifici són enormes, formant part una teranyina de passadissos i petites habitacions que atresoren gran quantitat d'eines de gran riquesa artística però en dessús per les funcions actuals del Molí.

3.3.4. Temàtiques

Aquest apartat cobreix totes les matèries que tindrien a veure amb el Molí, la seva història i el seu ús durant la seva existència. D'alguna manera, tot i ser utilitzat a l'actualitat com a molí arrosser, ha tingut moltes funcions des de ser un generador

d'electricitat que abastia llum als voltants i la seva relació amb l'aigua, des de la producció de la farina amb tota maquinaria conservada i finalment tot el món de l'arròs que seria els primers temes i més importants si es decidís donar contingut a un possible museu o centre d'interpretació.

Un altre aspecte que s'hauria de tenir en compte és la part sociològica, en el sentit més pròxim i personal de la paraula. Poder documentar totes les anècdotes i experiències viscudes al molí són un assumpte pendent que no s'ha d'oblidar en honor a tots aquells, a les persones que van viure al molí o que hi van tenir quelcom a veure i donaven sentit a la supervivència d'aquest encisador molí.

Finalment la temàtica de l'aigua, degut a l'escassetat d'aquest recurs escàs en els últims mesos s'ha qüestionat molt el problema de la sequera i la necessitat de l'aigua per poder portar a terme les feines del camp i sobretot tirar endavant la producció de l'arròs. Els usos de l'aigua, la fauna i la flora que viuen als recs i estancs de la regió... A més, avui dia l'aigua és un assumpte de tots, s'està més conscienciat dels riscos que comporta la mala despesa d'aquest bé tant escàs.

4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Abans de tractar el tema del molí, com element patrimonial, és convenient poder tractar la qüestió de l'arròs de Pals, raó de ser del Molí. Cal tenir en compte que tots els aspectes de difusió de l'arròs de Pals, afecten directament al Molí de Pals, al tractar-se del primer molí que hi va haver a la zona i el més tradicional. L'arròs de Pals, gairebé sempre ve acompanyat de la imatge del Molí, com una empresa tradicional i pionera en aquesta regió.

En aquest apartat es criticaran alguns dels aspectes a tenir en compte en l'anàlisi DAFO i poder conèixer realment que s'està fent a l'actualitat, on se situa el Molí en el mercat arrosser i en quin punt es troba el projecte per poder-lo adaptar a la visita turística.

4.1 L'arròs a Pals

4.1.1. Producció actual de l'arròs de Pals i peculiaritats

L'arròs de Pals es cultiva al Baix Empordà des de l'any 1452. Malgrat els anys que fa que es conrea és poca la difusió que se n'ha fet, fins ara.

El clima de l'Empordà (temperatures no tant altes a l'estiu com en d'altres zones productores d'arròs com València o el Delta de l'Ebre) és un dels factors determinants per la bona qualitat de l'arròs de Pals.

Aquest any 2008, s'han cultivat poc més de 800Ha, repartides entre les poblacions Belcaire d'Empordà, Castelló d'Empúries, Fontanilles, Gualta, Palau – Sator, Pals, Riumors i Torroella de Montgrí.

L'arròs depèn molt de l'aigua ja que afecta directament a la quantitat i a la qualitat de la producció. Per aquest motiu, es fa un seguiment constant de l'estat climatològic de la zona, així com la disponibilitat de l'aigua sobretot en l'època d'inundacions dels camps.

La manca d'aigua evident al nostre país és un problema. La situació de falta d'aigua és greu i des de l'Agència Catalana de l'Aigua es valora qualsevol ús d'aquesta a fi de fer servir només la imprescindible.

Aquesta campanya 2008 a causa dels problemes de la sequera l'arròs de Pals ha estat present en la majoria de les notícies, que ha servit també per fer la difusió de tot el que s'està portant a terme a la regió i concretament amb el Molí de Pals. S'han publicat algunes notícies breus en mitjans de comunicació i en diaris com a La Vanguardia (suplement de Girona) on es va publicar, el dia 2 de maig un reportatge a dues pàgines parlant de la sequera, de l'arròs del Molí de Pals i del Xiulet de Pals com empresa realitzadora de les rutes de l'arròs.

Actualment l'arròs de Pals s'inclou dins la marca de garantia "Productes de l'Empordà", amb la finalitat de diferenciar i valorar les característiques de cinc productes propis de terres empordaneses. Es tracta de: la botifarra dolça, els brunyols de l'Empordà, el recuit, la ceba de Figueres i l'arròs de Pals.

Tots aquests productes disposen d'una garantia de qualitat, seguint unes normatives, i són produïts de manera tradicional a l'Alt i al Baix Empordà.

L'arròs de Pals queda definit dins els productes de l'Empordà com: "Arròs produït a l'Empordà que es comercialitza sota la marca "Arròs de Pals", de qualitat extra i que es comercialitza de forma envasada. És ideal per cuinar l'arròs a la cassola, plat típic empordanès, ja que l'arròs no es pasta i queda "grenyal."

No obstant, no gaudeix de cap diferenciació a nivell legal, com si que succeeix amb l'arròs del Delta de l'Ebre, que té Denominació d'Origen Protegida (DOP). Aquesta denominació s'utilitza pels productes agroalimentaris que procedeixen d'un lloc o una zona geogràfica determinats. A més han de complir els requisits esmentats al Reglament (CE) núm. 510/2006 del Consell del 20 de març de 2006 sobre la protecció de les indicacions geogràfiques i de les denominacions d'origen dels productes agrícoles i alimentaris (DOUE L 93/12, de 31.3.2006).

Els arrossaires de l'Empordà estan treballant per obtenir la Denominació d'Origen Arròs de Pals per tal que el producte sigui reconegut i l'origen no es perdi. Malgrat els passos que es van fent des de l'Associació de Defensa Vegetal, el camí pot

ser llarg ja que a Pals hi ha una manca d'infraestructures (maquinària, treballadors, problemàtica de l'aigua...).

4.1.2. Comercialització de l'Arròs

A Pals existeixen dues marques comercials, entre elles es troba "Arròs Molí de Pals" ubicat al Molí de Pals, espai a tractar en aquest projecte, així mateix, trobem el seu competidor més directe, "Arròs Estany de Pals" situat molt a prop. Aquest amb maquinària més nova, ha començat a tractar altres varietats d'arròs amb un cicle més curt.

Al tractar-se de poca producció, gairebé unes 3.000 Tones d'arròs a l'any, l'arròs es comercialitza principalment botigues de la comarca, Girona i algunes especialitzades de Barcelona.

El preu de venda al públic sol oscil·lar entre 1,50€/Kg i 2€/kg, amb una petita disminució pels restauradors (1,25€/Kg aproximadament).

Actualment, hi ha un gran increment de preus en els productes alimentaris, entre ells l'arròs és un dels més afectats. El dia 3 de maig d'aquest any 2008 es va publicar al Diari de Girona, una notícia que parlava dels preus de l'arròs. Aquesta anava acompanyada d'una fotografia de l'arròs del Molí de Pals.

4.2. Procés Projecte Centre d'interpretació

Després d'haver explicat quin és l'estat de l'arròs i del Molí de Pals en el mercat arrosser, en endinsem cap al projecte de reconversió del patrimoni cap a un ús turístic i espai visitable. Aquest projecte es va començar a mitjans de Febrer i encara no ha finalitzar, és a dir, que actualment es podria dir que el projecte es troba aturat, a causa que no hi ha pressupost suficient ni personal que es pugui dedicar al 100% en aquest projecte. No obstant aquest treball es troba en una fase d'investigació a fi de conèixer el sector, estudiar la millor utilitat per un element patrimonial com aquest, investigar les línies de subvenció, etc. A més, s'estan portant a terme petites accions que ja es podrien acollir als objectius generals a fi reconvertir el Molí en un centre d'interpretació.

Cal recordar, que ja s'estan realitzant visites al molí, però només mostrant una petita part, que de moment seria la més accessible.

Quan vaig començar les pràctiques a l'empresa "Parclau", es demanava una persona que tot i que es dediqués a investigar aquest sector, pogués ser d'ajuda en totes les tasques desenvolupades a l'empresa. En aquest cas, qui realitza el projecte és la empresa "Parclau", que vindria ser "Xiulet de Pals". És a dir, que els mateixos treballadors, porten a terme el projecte de les rutes guiades amb el tren turístic i cultural i alhora s'estan realitzant tots els estudis pertinents per el projecte del Molí de Pals. Al tractar-se d'una època propera als mesos d'estiu, calia un esforç constant per dissenyar, preparar i difondre tot el ventall de rutes del "Xiulet", sense oblidar les tasques que calia fer en cada moment al Molí. Entre totes les accions estratègiques podem trobar les següents.

4.2.1. Recerca de bibliografia relacionada amb el molí

La investigació sobre el Molí va servir primerament per conèixer realment amb que s'estava tractant i quina importància té el molí segons les fonts documentals, testimonials, visuals, etc. Per aquest motiu, una de les primeres tasques va ser recollir tota la informació del que s'havia escrit fins a l'actualitat sobre el Molí, per fer a posteriori un anàlisi de la informació.

La informació va ser extreta de pàgines d'Internet, Llibres històrics entre els que s'hi troben les dues publicacions sobre l'arròs de Pals (*Arròs de Pals, del camp a la cassola i La cuina de l'arròs de Pals: de l'Orient a l'Empordà*), així com el monogràfic dels "Molins" editat i publicat per la Diputació de Girona, escriptures facilitades per la mateixa família, articles editats en revistes i diaris antics i nous, fotografies de l'arxiu municipal i de la família Parals, etc. Es disposa d'alguns relats de testimonis, primerament de gent de Pals, que havien viscut o treballat al Molí, crònica dels actuals propietaris del Molí i un relat descrit a la Revista Gavarres nº8. De tot aquests documents s'ha intentat recollir les peces clau sobre aquest emblemàtic Molí, a fi de conèixer la seva evolució i la seva importància històrica.

4.2.2. Anàlisi documentació històrica del molí

A partir de tota la informació obtinguda en aquesta primera recerca, es va poder fer una prèvia documentació històrica del molí, pel que fa a la seva construcció, els fets importants al molí, els usos, les persones que hi van viure... Aquests dos punts han facilitat els arguments necessaris per decidir si el molí tenia i té una rellevància històrica o no. S'ha creat una base de dades amb tota aquesta informació a di de poder contrastar totes les dades obtingudes.

No obstant, la investigació encara continua i en cas que es tiri endavant el projecte, caldria fer un estudi més exhaustiu amb entesos del tema patrimonial i història de l'art, capaços de trobar més dades. Un cop acabi la temporada estival, s'estudiarà la possibilitat de contractar estudiants com a becaris per portar a terme aquesta tasca i poder fer també un inventari de tots els béns patrimonials que es conserven al Molí de. Tota la informació obtinguda, ha servit primordialment per elaborar tot el discurs de les visites guiades que s'estan realitzant amb el Xiulet de Pals.

4.2.3. Recerca de subvencions

Un dels problemes a primera instància és la necessitat de capital per portar a terme una gran inversió a fi de restaurar el molí i adequar-lo com espai visitable i accessible, ja que es tenen problemes de paviment i mesures de seguretat. Cal recordar, que el Molí és una empresa privada que no disposa d'un capital suficient com per poder avarcar un projecte tant ambiciós com és el d'adaptar l'edifici com a Centre d'interpretació. Per aquest motiu una de les tasques en aquest punt, ha estat la de cercar línies de finançament públic pel que fa a temes de restauració del patrimoni. En aquest període va ser quan es van haver de fer algunes visites i instàncies a l'ajuntament per saber amb quin tipus de bé patrimonial s'estava tractant, així com al departament de Patrimoni dels Serveis Territorial de Girona per conèixer l'estat de la qüestió.

El molí de Pals és un bé inventariat però no catalogat com a BCIL ni BCIN, tot i estar datat del 1452, no pot gaudir de gran part de les subvencions facilitades per la Generalitat que dona per la restauració d'alguns elements patrimonials catalogats. No

obstant, segons l'ajuntament si que té un cert interès i tota reforma en l'estructura de l'edifici ha d'estar aprovat per Belles Arts o el Departament de Patrimoni de la Diputació de Girona. Després d'algunes visites a Serveis Territorials, es comenta sobre la possibilitat de convertir-se en un Bé d'interès local, en el cas que es presenti un projecte històric de l'edifici, realitzat pel Consell Comarcal del Baix Empordà, competent en aquest camp, ja que es tracta d'un municipi de més de 2.000 habitants.

Cal tenir present, que ja no donen tantes subvencions a patrimoni com abans, segons paraules del president del departament de Patrimoni de la Generalitat. O almenys l'ajuda no cobreix totes les despeses d'una despesa tant forta com la que s'hauria de fer. El procés per convertir-se en un Bé catalogat d'interès local és molt lent i es necessiten molts permisos i estudis de viabilitat.

Una de les necessitat que primordialment té el Molí és poder-se adaptar a la visita al públic, és a dir, que necessita una seguretat i una accessibilitat, per fer-ho cal adaptar l'edifici a aquestes necessitats i és important una important despesa que s'hauria de cobrir. Com a primera fase, s'habilitaria la sala on s'hi troba la sala de blanqueig. Es té previst primerament millorar el paviment i el terra i disposar d'aquesta sala amb panells expositius sobre el procés de l'arròs al camp i al molí, explicant màquina per màquina que s'hi fa amb aquest cereal fins que es comercialitza. Segons el pressupost, el projecte podria ser més ambiciós, tenint un audiovisual, maquetes i altres tècniques d'interpretació, així com una espècie de plataforma per poder pujar fàcilment als pisos superiors. Actualment s'està contactant amb empreses que gestionen tot aquest tipus d'elements per espais expositius i realitzen materials per panells informatius i suports informatius, segons els primers pressupostos facilitats per aquestes empreses el preu sol oscil·lar a partir dels 6.000-12.000€ segons la qualitat i les necessitats de cada client.

L'empresa a l'actualitat, no podria cobrir aquests costos, tot i que es desconeix de quin pressupost es parteix. Per aquesta raó és tant important conèixer totes les vies per aconseguir finançament, per poder oferir un material i un servei de qualitat, adaptat a les necessitats del mercat actual.

Una altra línia de subvenció serien els programes LEADER i PRODER. Els dos programes inciten i ajuden als agents del món rural a reflexionar sobre el potencial del seu territori amb una perspectiva a llarg termini. Els objectius estan centrats amb l'experimentació d'aquests agents locals cap a noves formes de valorització del patrimoni natural i cultural, la millora de l'entorn econòmic a fi de contribuir a la creació de treball, i la millora de la capacitat d'organització de les respectives comunitats rurals. A més totes dues vies, fomenten el turisme i l'artesania així com la restauració i la conservació del patrimoni.

En temes de turisme, hi hauria la possibilitat de formar part d'unes de les línies de PLADETUR (Pla de Desenvolupament Turístic de Catalunya) on s'exposen fins a 8 programes que intent acollir tots els àmbits d'aquest sector. El programa més interessant de cares al Molí i al Xiulet de Pals seria el Programa 3 que tracta d'incentivar la creació de noves empreses i oferta turística complementària enfocat en turisme actiu, cultural, gastronòmic, de natura, de salut i altres activitats d'interès turístic que promoguin la diversificació de l'oferta turística, mitjançant la creació de noves empreses amb aquesta finalitat o l'ampliació de les línies de negoci d'empreses ja existents. Aquest programa cobreix les despeses de creació d'empreses de serveis que ofereixin productes innovadors i de qualitat que afavoreixin i incrementin les pernoctacions, adquisició de nous equipaments, despeses de constitució física de les empreses. La subvenció sol oscil·lar pels 25.000€ per projecte com a màxim.

Hi ha la opció que el Xiulet de Pals, com empresa de serveis complementaris es beneficiés d'aquest programa, sempre hi quan presenti un projecte amb els objectius i les accions previstes. El Xiulet de Pals, és la única empresa, que de moment té el dret de portar visitants al Molí de Pals. Ja que dins de tot el ventall de rutes, la visita al molí seria una de les activitats. En cas que aquesta empresa, presentés el projecte per demanar subvencions de PLADETUR, cobriria algunes despeses de gestió de totes les rutes del "Xiulet" i també les despeses de constitució física d'una de les activitats, en aquest cas l'espai seria dins del molí.

El Molí de Pals també podria atendre directament els visitants però no podria cobrar entrada, ja que segons el tipus d'empresa que s'està tractant és una empresa agrícola que produeix i ven arròs segons les funcions com empresa. És a dir, que els

compradors d'arròs podrien arribar a visitar el molí, i el lloc on es produeix l'arròs, però no se'ls hi podria cobrar entrada com si d'un museu o centre d'interpretació es tractés. Per habilitar-se com a empresa que fa visites a les seves instal·lacions caldria que inclogués aquesta funció dins dels epígrafs de l'empresa. En cas d'accident, el Molí i el Xiulet disposen d'una assegurança que cobriria aquests possibles contratemps.

Per poder-ho habilitar com a institució cultural i disposar d'una sala d'exposicions hauria de tenir un permís per part de l'ajuntament com a espai d'activitats museístiques o més ben dit, obtenir la Llicència municipal d'obertura com a local de pública concurrència. Per obtenir-la cal fer una instància a l'ajuntament on es demani aquesta llicència per l'ús d'un espai amb accés a públic i poder així habilitar un espai per la visita. Però abans s'ha d'haver passat una inspecció per un arquitecte competent que controlaria la seguretat i la qualitat de l'espai, etc.

Per conèixer totes les línies de finançament, s'està estudiant la opció de col·laborar amb entitats financeres, que actuarien com Sponsors o directament es demanarien crèdits o préstecs per cobrir tots els costos necessaris, per portar endavant el projecte.

4.2.4. Gestió de Museus

Paral·lelament a la cerca de subvencions públiques, calia fixar-se en la "competència", casos similars al molí que a l'actualitat fossin museus o centres oberts al públic com espais expositius i que es tractessin d'edificis històrics arrelats a la cultura autòctona on es estaven ubicats. Alguns dels casos analitzats van ser: Ecomuseu farinera de Castelló d'Empúries, Museu del Ter de Manlleu, Museu del Suro de Palafrugell, Molí Paperer de Capellades, entre molts d'altres. Així mateix, es va estudiar el cas de les Terres de l'Ebre i el País Valencià per saber com tracten el tema de l'arròs en aquestes zones i com s'adapten al turisme. Al País Valencià ja existeix un museu que tracta exclusivament el món arrosser a València i com es produïa en un molí arrosser restaurat, així mateix hi ha un projecte en procés per habilitar un altre molí arrosser antic i fer-hi un museu. Molts dels usuaris que visiten les terres de l'Ebre ja saben el

que hi trobaran, és a dir que tenen una llarga tradició d'arròs i ho han sabut explotar turísticament en els últims anys.

A continuació s'introduiran alguns dels museus que s'han investigat. Alguns d'ells ja s'han visitat i altres es té previst una visita in situ per conèixer com hi treballen i gestionen el patrimoni. Cal tenir en compte que la majoria són antics edificis històrics i antigues fàbriques que s'han transformat en museus.

a. Museus que tracten el tema de l'arròs

Alguns dels museus analitzats tracten el tema de l'arròs, s'ha cregut convenient investigar-los a fi de saber com treballen i si el projecte es tirés endavant es pogués oferir un espai diferent tot i que l'objectiu és el mateix i es donar a conèixer l'arròs i la seva producció en aquestes regions.

Una de les diferències que cal tenir en compte és que els museus analitzats no produeixen arròs, són museus i espais on no hi ha cap element viu, com passaria en el cas del Molí de Pals, que es veu realment com s'hi treballa in situ.

En les últimes setmanes d'agost es va donar a conèixer un molí arrosser al Deltebre on s'hi fan visites guiades per conèixer la manufactura de l'arròs. Ens trobaríem amb un dels majors competidors amb el Molí a la llarga, primerament perquè l'arròs està molt explotat i després perquè ofereix el mateix servei i es donar a conèixer el procés de l'arròs en un molí. Les màquines són molt similars tot i ser més nou.

El Molí de Rafelet de Deltebre, que compta amb l'únic molí de fusta que encara està en funcionament al Delta de l'Ebre -datat del 1945-, ha estat catalogat per la Generalitat com a Museu de l'Arròs. L'empresa familiar del Molí de Rafelet elabora arròs de forma artesanal i tradicional, amb una producció pròpia limitada. Actualment es produeixen les varietats d'arròs bomba i marisma i també arrossos ecològics, i tot el cereal procedeix d'arrossars propis i de petits productors del Delta de l'Ebre, que venen la seva collita al Molí de Rafelet. D'aquesta manera, els propietaris del molí poden fer un exhaustiu seguiment de la qualitat de l'arròs i la traçabilitat del producte.

El procés d'envasatge es duu a terme també al molí, de forma natural i sense conservants afegits. A més, el Molí de Rafelet compta amb una agrobotiga que ofereix productes típics de les Terres de l'Ebre.

Els germans Teresa i Rafel Margalef, propietaris del molí, són la segona generació d'arrossaires d'aquesta empresa familiar, que va començar a elaborar arròs amb el distintiu de 'collita pròpia' l'any 1935. Actualment, a més de continuar produint arròs, l'empresa també fa visites guiades al molí de fusta i demostracions del procés d'elaboració de l'arròs, que tenen lloc a les instal·lacions de Deltebre que ara han estat catalogades com a museu.

- **Museu Comarcal del Montsià**

És el gestor del patrimoni natural i cultural de la comarca. El museu compta amb importants col·leccions arqueològiques i diverses sales que interpreten tots els recursos d'aquesta regió.

Hi ha una sala de l'arròs que està dedicada a un dels aspectes més singulars del ric i divers patrimoni etnològic del Montsià i la desembocadura de l'Ebre: el conreu de l'arròs. A través de les eines, fotografies, textos i gràfics es mostren les tècniques tradicionals i actuals del conreu al delta de l'Ebre, així com les dades més importants sobre la producció i l'elaboració de l'arròs. La sala inclou la reconstrucció d'una barraca, antic habitatge permanent dels pagesos del Delta durant la colonització agrícola.

En l'exposició es ressegueix tot el procés de conreu i transformació de l'arròs per mig de fotografies antigues i de l'exhibició de les eines i equips utilitzats per a les diferents feines.

Segons fotografies de la web, les tècniques expositives no s'han adaptat a les noves tecnologies i demandes de la societat actual. Per altra banda disposen d'una barraca, tractant d'aquesta manera els aspectes sociològics del treball al camp i el cultiu de l'arròs. Des d'aquest centre s'ha intentat tractar tots els temes que s'hi poden trobar

en aquesta regió amb una sala de natura, sala d'arqueologia i una sala que s'interpreta l'aigua de l'Ebre com un recurs necessari pel cultiu d'aquest apreciat cereal.

Disposen d'un seguit de serveis d'activitats didàctiques amb visites i tallers, turístiques amb visites i itineraris, Biblioteca i Fons audiovisual.

- **Museo del arroz de València**

És un museu propietat de l'Ajuntament de València, amb la col·laboració de la Universitat Politècnica de València, que ha rehabilitat un antic molí de València per convertir-lo en el Museu de l'arròs de la Ciutat de València. Una de les premisses al portar a terme aquest projecte era recuperar la memòria col·lectiva en el procés d'industrialització de l'arròs, un cultiu molt arrelat a la regió.

S'ha reparat tota la maquinaria per tal de recuperar totes les peces originals. Es presenta a tots els visitants d'un mode directe i indirecte, no només el procés de transformació de l'arròs des dels camps fins al consum humà. Se li ha donat un contingut didàctic per tal d'adaptar-se a totes les edats dels visitants. S'ofereix un seguit de serveis didàctics, turístics i espais dedicats a exposicions temporals.

Com a nota a destacar i a tenir en compte, el pressupost necessari per poder adaptar l'edifici en un lloc visitable va ser de 614.203€. Aquest projecte es va fer durant l'any 1999 i 2000.

Tot i que aquests museus ja tenen una certa notorietat en el mercat, ja que exploten l'arròs que és un producte consolidat en aquestes zones, el Molí de Pals tindria cert avantatge competitiu al tractar-se primerament d'un edifici més antic del 1452 i al ser actualment un lloc productiu, és a dir, que encara s'hi treballa. Cada cop més, es busca la indústria viva, que tracta de visitar empreses que manufacturen un procés productiu i encara té més interès si es tracta d'un cereal tant consumit al món. Poder veure les formes tradicionals de producció, però adaptat a les noves fórmules actuals.

b. Museus industrials

Fins fa pocs anys, aquests nous museus sobre la cultura del treball han hagut de superar visions reduccionistes i prejudicis molt arrelats. És sabut que els museus industrials no solen ubicar-se dins d'edificis monumentals, ni les seves col·leccions disposen de peces artístiques de gran valor, però, en canvi, la seva condició patrimonial neix d'una altra consideració.

Malgrat que es parla d'elements propers en el temps, els testimonis de la revolució industrial es troben molt lluny de la nostra realitat productiva actual. La creixent innovació tecnològica ha condemnat ràpidament bona part dels sectors productius clàssics al dessús i l'abandonament, però la velocitat dels canvis ha estat de tal magnitud que fa que molts d'aquests elements siguin familiars i propers a l'experiència de vida i de treball de bona part de la nostra població. És precisament aquest valor afegit el que atorga una consideració especial al patrimoni industrial.

Una relectura social que aposta per incorporar als espais culturals els edificis, màquines, eines i productes de la primera industrialització, eixamplant la consideració d'allò que té una condició patrimonial; és a dir, cultural.

Una oportunitat s'ha vingut a afegir en els darrers anys als arguments d'aquells que defensaven la importància de preservar les restes industrials; Referint-se a la seva ubicació. La centralitat de molts d'aquests edificis dins de les nostres ciutats ha propiciat, un cop superat el rebuig inicial vers aquestes naus abandonades, la posada en marxa de projectes de restauració i reutilització que han millorat substancialment àrees urbanes abans degradades.

Alguns dels museus observats han estat l'Ecomuseu Farinera Castelló d'Empúries, el Museu paperer de Capellades, el Museu Industrial del Ter i el Museu del Suro de Palafrugell.

- **Ecomuseu Farinera Castelló d'Empúries**

L'ecomuseu-Farinera neix amb l'objectiu: conservar i enriquir el patrimoni de la Farinera i el seu entorn, promoure'n l'ús social i convertir-lo en una eina dinamitzadora de la vida social, econòmica i de promoció cultural de la vila de Castelló d'Empúries i de la comarca de l'Alt Empordà. Així com l'estudi del territori i les relacions entre aquest i les societats que hi han habitat.

Va ser comprat per subhasta pública per l'Ajuntament a l'any 1996. Però no va ser fins al 2003 que es van finalitzar les obres de restauració.

S'ha desenvolupat la 1a fase del projecte que afecta a l'edifici de la Farinera pròpiament dita. Al 2004 es va inaugurar el nou espai museogràfic, que suposava la museïtzació de l'espai productiu d'una fàbrica de farina de finals del s. XIX.

Actualment, s'ha desenvolupat la 2a fase del projecte que afecta a l'Edifici del Casal. S'ha adequat l'espai amb recepció, botiga, sala d'exposicions temporal, zona de tallers i sala polivalent.

Com a projectes de futur és té prevista la creació del Centre d'Interpretació de l'Ecomuseu, que donarà a conèixer el territori, l'adequació de l'hort per a usos didàctics i la recuperació del rec del molí, amb itineraris per seguir el seu recorregut, entre altres.

L'ecomuseu-Farinera és un ens autònom municipal que forma part del Sistema Territorial del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC) i del que aviat passarà a ser-ne museu secció (tal i com estableix el Pla de Museus de la Generalitat de Catalunya que s'acaba de fer públic).

Com a estratègies de promoció i col·laboració forma part de la Xarxa de Turisme Industrial, que aplega 18 municipis més de la resta de Catalunya. Aquesta xarxa li facilita arribar a més públic que no podria arribar si treballés per si sol.

Organitza diverses activitats de caire didàctic i turístic, a més de formar part de tot el ventall d'oferta cultural del municipi de Castelló d'Empúries. Es podria dir, que l'Ecomuseu Castelló d'Empúries seria molt semblant al Molí de Pals, al tenir una

estructura de fusta amb màquines que farien la mateixa funció, però en el cas de la Farinera, la tradició obrera i manufacturera era la farina.

- **Museu del Ter**

En el procés d'arrencada del projecte del Museu Industrial del Ter de Manlleu, es definia la voluntat de constituir aquest equipament com una institució cultural i científica que a través del patrimoni industrial i natural afavorís la conservació, la transmissió i l'ús de l'herència històrica i mediambiental de Manlleu i del curs mitjà del Ter. Sense renunciar, al mateix temps, a esdevenir un element dinamitzador que, incidint en el manteniment de la memòria col·lectiva, estimulés la conscienciació social i ecològica, i afavorís la participació de la comunitat.

El Museu Industrial del Ter conjuga el testimoni d'un procés històric: la industrialització, amb l'actuació sobre un patrimoni natural: el riu Ter. Aquesta síntesi es concreta en el Canal Industrial. Aigua i història integrats en un element patrimonial dispers que acaba el seu recorregut als soterranis de Can Sanglas, on alimentava les turbines de la fàbrica. Es vol destacar la importància d'aquest canal com a eix de continuïtat al llarg del Baix Vila perquè esdevé una prolongació de les sales expositives del Museu, i ajuda a interpretar la transformació urbana viscuda per Manlleu.

Disposa d'un seguit d'equipaments que han de garantir el seu funcionament com a centre d'interpretació així com impulsar la recerca patrimonial i històrica sobre la industrialització. Amb una àrea de documentació i investigació que ofereix un llarg contingut de publicacions i una oferta variada de tallers pedagògics i didàctics adreçat a totes les edats. També es posen en funcionament algunes de les màquines més emblemàtiques del Museu (màquines de filar, de fer cordill, telers). S'ofereix la possibilitat als visitants de teixir una tela crua i estampar l'anagrama del MIT, i així endur-se un record de la seva visita. S'organitzen tallers tèxtils i cursos sobre teixits, macramé i estampació tèxtil, amb la col·laboració d'antics treballadors i treballadores de les filatures que podran mostrar als visitants les seves habilitats manuals.

A Can Sanglas o el MIT s'hi va crear la Oficina de Turisme, capaç de gestionar totes les accions a fi d'organitzar un programa per atraure i rebre els visitants a tota la comarca d'Osona així com potenciar tots els jaciments turístics del patrimoni. És la Seu

administrativa del Consorci Alba-Ter que treballa en la promoció econòmica, la defensa ambiental i la recuperació patrimonial d'un territori que va des del naixement del Ter, als Pirineus, fins a la desembocadura del riu a la Gola. Hi formen part més de 44 municipis relacionats amb el riu Ter que cooperen i col·laboren per portar endavant propostes conjuntes.

Can Sanglas promou, igualment, les activitats culturals i ciutadanes de tota mena; des de presentacions de llibres, actuacions vinculades al riu, trobades d'entitats, congressos i jornades sobre patrimoni, història i medi ambient, activitats ciutadanes de Manlleu i Osona, etc. Aquestes activitats tenen lloc a la nova sala d'actes. A la segona planta de Can Sanglas, el CERM disposa d'una sala polivalent que permet acollir alumnes, professionals, institucions, universitats i agents de tota mena que facin estades de treball i/o col·laborin amb el MIT. Organitza tot un seguit de visites guiades per tot el patrimoni industrial de Manlleu, Les nits al Museu Industrial del Ter i les visites teatralitzades.

- **Museu del Suro de Palafrugell**

El Museu del Suro va obrir les seves portes al públic l'any 1991. Des de llavors l'han visitat més de 200.000 persones i han participat en les seves activitats quasi 300.000.

El Museu del Suro és, gràcies a les seves col·leccions i la seva política d'adquisicions, un referent patrimonial i un museu amb actius importants on hi trobem:

- Una col·lecció tecnològica, etnogràfica, històrica i artística de més de 3.500 objectes.
- La biblioteca i hemeroteca més important de l'Estat Espanyol sobre el món del suro.
- Un arxiu documental de primer ordre que acull arxius sectorials i d'empresa. El més important arxiu d'imatges especialitzat en el suro.

Museu del Suro és un museu-secció del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya. Aquest fet li dona una posició rellevant en la jerarquia de museus públics vinculats a la industrialització a Catalunya.

Organitzen de conferències, debats, xerrades, sortides. Visites guiades integrant altres elements patrimonials del municipi de Palafrugell. Forma part d'una xarxa a nivell internacional per promoure tot el món del suro i els taps. Una novetat han estat les visites "Quercus Suber" un recorregut per les edats i els Camins del Suro, que integra tots els indrets de Palafrugell acompanyat d'un audioguia MP3.

- **Museu Molí Paperer de Capellades**

El Museu Molí Paperer de Capellades, és un dels museus més rellevants sobre PAPER d'abast internacional. Ubicat en un antic molí paperer del segle XVIII és un museu VIU on encara s'hi elabora paper fet a mà. Compta amb unes importants col·leccions de maquinària, utillatge, papers i documents que daten del segle XIII al XX. El museu desenvolupa una important activitat cultural de dinamització del paper en tots els seus àmbits. ofereix una àmplia i interessant oferta pedagògica adreçada a tot tipus de públic, especialment per a escoles, esplais, casals, etc. La conscienciació de l'ús del paper es porta a terme a partir de seminaris, xerrades, jornades a nivell internacional, tenint en compte la Biennal celebrat a Holanda aquest any 2008. Així com la Ruta de la Filigrana en la que el Museu de Capellades hi col·labora activament.

El Museu Molí Paperer de Capellades ofereix la consulta a sala d'un valuós fons documental, d'abast internacional, especialitzat en el paper (història, filigranes, medi ambient, art, etc).

El Museu de Capellades, és un dels museus que es té prevista una propera visita in situ, per poder conèixer realment com s'està treballant i gestionant el patrimoni industrial i en aquest cas concret, la temàtica que desenvolupa que és el paper.

És una de les empreses més productora de paper tradicional. Ofereix la venda i la manufactura de paper al mateix museu, com un taller.

En aquest apartat s'inclou la part de recerca sobre el tema a revistes especialitzades, llibres de museologia, etc. Amb tot això, s'ha volgut observar què és el que han fet els museus industrials del sector, quin han estat el procés que han seguit des de la seva fundació, quins serveis ofereixen i de quin tipus i com tracten el tema de l'accessibilitat

i la museologia, etc. Alguns elements que es podran introduir en un futur al cas del molí.

Cal recordar, que el món dels museus no és gens fàcil, sobretot pel que fa a la gran inversió a realitzar per adaptar-se cada moment a les exigències del mercat sense poder veure tants beneficis com si d'una empresa normal i corrent es tractés, per aquest motiu, s'ha volgut analitzar alguns dels equipaments culturals del sector per detectar aquells punts forts i dèbils que han tingut, per poder-los adaptar al cas del molí o intentar evitar-los si de quelcom dolent es tractés. Així mateix, el que es pretén és intentar oferir un producte diferent i innovador i per aquesta raó, entre moltes d'altres és essencial saber i conèixer com està el mercat on el Molí de Pals es vol introduir.

4.2.5. Contacte amb experts del sector

Després d'haver consultat tota la informació a través de pàgines web i bibliografia escrita sobre els museus i centres d'interpretació analitzats, es va decidir posar-se en contacte amb els director o persones responsables a fi de poder obtenir informació de primera ma que servís per tenir les idees més clares i conèixer el procés que havien seguit per convertir-se en aquest tipus d'equipaments culturals.

Entre els que es van entrevistar es troben la directora de l'Ecomuseu de Castelló d'Empúries que va aportar un gran nombre de dades d'utilitat i el director del Museu del Suro de Palafrugell. Com a experts del tema, es troben el director del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya i el director de la Xarxa de museus de turisme industrial, que han sabut molt bé indicar en cada moment que és el que s'havia de fer pel bé del molí, a més dels consells teòrics i pràctics. Altres museus a espera de ser visitats són el Molí Paperer de Capellades i el Museu del Ter de Manlleu on s'entrevistaran els seus directors.

Un altre organisme entès en la matèria del patrimoni cultural i el turisme és el Consorci Alba Ter, un organisme públic que pretén difondre i treballa en la promoció econòmica, la defensa ambiental i la recuperació patrimonial d'un territori amb un fil

conductor que seria el riu Ter. Hi formen part més de 44 municipis relacionats amb el riu Ter que cooperen i col·laboren per portar endavant propostes conjuntes.

Per formar-hi part ha de ser una propietat municipal ja que el finançament majoritàriament és públic. Com a segon requisit, el municipi on estaria situat el Molí, en aquest cas, Pals, hauria de ser un municipi consorciat i no ho és.

El consorci Alba Ter està dinamitzant tot un seguit de programes i línies d'actuació obertes en el camp de patrimoni cultural ja que a principis d'any es va tancar el projecte INTERREG III B Medocc, que va servir per cofinançar algunes obres de recuperació de patrimoni cultural vinculat als usos de l'aigua a través dels municipis consorciats del Ter.

Alba Ter com administració pública que treballa pels ajuntaments consorciats, ajuda a buscar projectes i línies de finançament per temes de valorització natural, cultural, promoció econòmica i turística i de sensibilització sobre el riu Ter. En aquests moments s'està treballant per demanar nous projectes, com un LIFE + en patrimoni natural i un INTERREG IV transfronterer i, per tant, s'està en un moment d'anar recollint nous projectes susceptibles de ser cofinançats.

Durant aquest període d'investigació del sector es van portar a terme algunes entrevistes amb alguns dels directors dels museus industrials com: Carme Gelabert de la Farinera de Castelló d'Empúries. Altres visites que es van rebre van ser la del director del Museu del Suro de Palafrugell i Eusebi Casanellas director de MNACTEC. Altres entrevistes de gran utilitat han estat la del professor Eduard Carbonell i la del responsable del Registre de Museus, Joan Rosàs, entre molts d'altres que han servit de contacte per trobar la persona o la informació adient que facilités assolir els objectius marcats.

A continuació es detallen algunes de les impressions d'algunes personalitats que van visitar el Molí. Es van dur a terme un seguit d'entrevistes i visites in situ. Totes han estat resumides, anotant els punts més importants que caldria tenir en compte en aquest tipus de projectes.

- **Visita Director Museu nacional de la Ciència i la tècnica de Catalunya**

El 6 Febrer es va rebre la visita del Sr. Eusebi Casanellas director de MNATEC, la seva aportació va ser molt bona, ja que al tenir una llarga experiència en aquest sector va poder analitzar tots els pros i els contres del projecte i del Molí, Així com una aportació valorativa de que calia fer-se en cada moment. Després d'aquesta trobada, sempre s'ha estat en contacte per poder comentar les novetats, etc.

Està molt interessat, ens dóna el seu suport per tirar endavant el projecte del molí. Opta per una rehabilitació per fases tenint en compte la gran inversió que cal fer per habilitar-ho tot. En temes de gestió de fluxos i discurs museogràfic el Circuit hauria de ser circular, entrant per on avui dia hi ha el taller, en aquest espai es podria posar un punt de venda i la recepció, s'entra a la segona sala on es troba la maquinària de blanqueig. Per tal de veure la totalitat de l'estructura, aconsella mirar si es podria posar un ascensor o escales per accedir als pisos superiors, sinó també es podria treure tros del sostre per adquirir major perspectiva de tot, tapar-ho tot amb un vidre de seguretat transparent.

Les habitacions de dalt podrien estar dins de la primera fase o la segona, segons el pressupost inicial, però el més important és el tema de botiga i l'acollida de visitants.

Al ses privats lo més important és poder veure una entrada ràpida d'ingressos, no només amb el xiulet sinó amb la gent que arribaria al lloc i podria estar interessada en entrar.

- Pintar la sala i tapar forats.
- Reforç de columnes i de l'estructura
- Treure uralites, fer un sostre més fort i més atractiu a la vista

Primer començar pel tema i part del molí d'arròs, més endavant donar a conèixer la zona farinera, la més antiga. Però cal tenir en compte els problemes d'accessibilitat, segons pressupost hi ha unes tècniques o unes altres.

No obstant el pla museològic ha de tenir en compte la totalitat del molí, lo que serà en futur o almenys lo que es vol fer. Encara que es faci per fases, però ha de tenir presents futures modificacions o execucions de l'estructura

Caldria fer un inventari de tots els recursos, a fi de saber l'estat de tots ells i saber el seu futur ús s'escolliria com a exposició o s'emmagatzemaria

Per començar a portar a terme el llarg procés per convertir-se en un lloc visitable, cal fer un avantprojecte que constaria de dues parts:

- Projecte museològic: Línees generals del que serà. En forma de brífig on es detallen els objectius i les accions com a ens cultural.
- Projecte executiu: fet per l'arquitecte, ha de ser molt visual. Com és, què canvia, com quedarà i perquè es fa la modificació

Un cop es tingui l'avantprojecte:

- fer el pla museològic, per temes, línees discursives
- Projecte executiu per parts i fases.

Temes que ens proposa que es tractin al futur centre d'interpretació o equipament cultural.

- Ciències naturals: l'arròs (nutrició, parts de l'arròs, característiques, origen...)
- Sociologia i maquinària. Les persones que treballen i treballaren l'arròs, com vivien, maquinària....
- L'arròs a Pals. Centre d'interpretació de la zona

No cal ser un museu per fer un lloc musealitzable. La gestió és millor essent un privat però la inversió és major, estudiar totes les vies per aconseguir ajudes i col·laboracions.

El Sr. Casanellas va facilitar-nos diversos contactes com la directora de l'ecomuseu-Farinera de Castelló d'Empúries i el director del Museu del Suro, dels quals es va concertar una entrevista.

- Visita 11/03/2008 a la Farinera de Castelló, a càrrec de la Directora Carme Gilabert i Núria Roura (Adj. Direcció)

La farinera situada a Castelló d'Empúries té una llarga tradició industrial d'aquest producte. Fins fa uns anys i degut a l'alt cost del producte la fàbrica va tancar i va ser adquirida per l'ajuntament. En el transcurs dels anys, han anat treballant per poder fer d'una antiga fàbrica un lloc visitable, apte per tots els públics. El major col·lectiu de visitants són les escoles.

S'entra pel pati directament a la recepció amb una mica de botiga. A l'esquerra es trobaria la primera sala amb la interpretació de tota la maquinària que ens trobarem a continuació. Plafons informatius, maquetes (una mola de pedra), classes de farina en relació al nivell de poliment del blat. Hi ha un vídeo que explica tot el procés, molt visual, l'únic que fa és anunciar cada procés. (elevadors catúfols) vídeo realitzat per Jordi Ballonga de Mnactec.

Cal dir que la maquinària és molt semblant a la que es pot trobar al Molí de Pals, el tema elevadors, les bastides,... Una estructura de fusta amb un procés vertical que elabora el blat.

Plafons: textos concisos i traduïts en varis idiomes en relació al tipus de públic de la zona (cast/cat/fran/ang/alemany), hi ha un vidre que separa el lloc on hi ha les màquines del lloc per on passa la gent, és a dir les màquines estan a dins de vitrines. A més es pot passar per darrera, als pisos posteriors es pot veure vídeos, despatx, eines,... etc de com vivien els moliners de farina...

Estan en procés de portar a terme una tercera fase, molt més gran, un altre punt d'entrada, previst un audiovisual, i poder ampliar la part expositiva en relació a la

alimentació (xarxa de museus de la ciència de Catalunya. Hi haurà un ascensor, tallers per nens i una nova botiga.

El projecte ha estat finançat pel FEDER, la Diputació de Girona, l'ajuntament de Castelló d'Empúries i la Fundació "la Caixa"

Tal com havia comentat el Sr. Casanellas caldria realitzar primerament un avantprojecte on es defineixin què ha de ser i com ha de ser el molí mitjançant suport fotogràfic i a tenir en compte:

- Que es vol que sigui un lloc visitable
- Emprar l'accessibilitat a tot l'espai
- Explicar i difondre el paper i la importància del molí
- Indispensable tenir WC i els serveis mínims

En tema de subvencions, proposen que hi ha la opció de fer un consorci amb l'ajuntament de Pals. On anar a buscar patrocini o finançament de caixes: La caixa (obra social), Caixa Terrassa segons lo ambició que es vulgui fer el projecte. Tot és molt lent, s'ha d'haver passat una primera fase bé per fer la segona.

En el pla museològic s'ha de tenir una visió global de tot i especificar per fases, usos de sales. Mirar quin lloc o tema és el que té millors potencialitats, explotar-ho al màxim

- Fer un anàlisi DAFO
- Definir els objectius i la competitivitat del molí
- Propostes de rehabilitació

En segona instància fer el discurs museogràfic (molt car) és la forma d'explicar (suports) tenir clars els coneixements que es volen aportar.

La intervenció arquitectònica, en cas que fos d'interès local o nacional hauria de ser aprovada per patrimoni (Girona)

Aquesta visita va ser molt positiva perquè es va poder veure i conèixer de primera mà com treballa un museu amb aquestes característiques i que es necessita per oferir al

ciutadà un servei de qualitat, totes les passes que s'han de fer per arribar a ser un espai musealitzable.

- **Visita del Sr. Pep Espalader Director del Museu del suro de Palafrugell**
13/03/2008

Sembla molt interessat en el molí, està buscant els orígens de l'energia elèctrica de la zona i del museu del suro de Palafrugell, la majoria se centren al molí de Pals, que fa molt de temps donava llum a la regió, fins i tot a Palafrugell.

Ens proposa sobretot obrir quan abans millor, i que ensenyem tot el possible del molí. Però hauríem de tenir clars:

- Fer un estudi històric: documentar el molí. (per tenir clar lo que explicarem a posteriori)
- Fer un Pla museològic: línees generals de lo que hauria de ser, els objectius de lo que haurà de ser el molí, quin tipus de recorregut es farà, quin tipus de visita, quins temes...
- Fer un pla de seguretat: saber els riscos, la capacitat de càrrega per fer una bona gestió de visitants
- Sobretot fer una neteja total, blanquejar les parets, treure la pols de les màquines i arreglar el paviment en certes zones.

Els temes que proposa que es tractin serien els següents:

- **Arròs.** Varietats, característiques, procés, arròs a pals (història) composició, orígens,...
- **Electricitat.** Destaca la sala de la màquina (centraleta), els cables que passen per la paret (tal com eren abans) el cabal del rec com a energia hidràulica.
- **Aigua.** La importància del Ter (informació amb el Consorci Alba Ter, ens poden donar molta informació),
- **Farina.** La part més antiga del molí, una part molt interessant i que es disposa de gran quantitat de maquinària per donar a conèixer el procés d'aquest cereal.

Està molt al corrent de la indústria viva, un valor afegit a la visita, és a dir, que es pugui visitar el lloc mentre s'està produint, poder fer servir la maquinària original per explicar de primera mà com funcionava i funciona avui dia. La gent també valora poder sentir-se partícip de la visita i per tant ens proposa que en grups reduïts i amb cascos i impermeables o bates si fos el cas es puguin fer visites als espais menys accessibles.

En el tema de gestió i finançament ens dóna la idea de fer una fundació, que es tenen certs privilegis a l'hora de pagar impostos, lo que els beneficis s'han de reinvertir novament a la fundació, en obra social, innovació, investigació, etc.

**- Visita al molí per Carme Gilabert i Núria Roura (Direcció i subdirecció)
7/04/2008**

Estan molt interessades, desitgen conèixer tot el procés de l'arròs i saber perquè es feia funcionar cada màquina.

Sorpreses per la planta de l'arròs, no ho havien vist mai. La sala de assecatge o on es treu la humitat de la planta els hi sembla molt espectacular i pensen que hauria de formar part del recorregut, en el cas que s'utilitzés i es volgués separar l'àrea de treball amb la visita, s'optaria per un vidre i una plataforma i que la gent pogués veure des del vidre la màquina.

La sala on es troba la maquinària de blanqueig, és molt semblant al sistema de la farinera, els hi sembla molt interessant i seria bo que hi hagués una rèplica, un vídeo que expliqués tots els processos de l'arròs des de que es cultiva fins que surt embalat del molí. En aquesta sala es podrien posar unes escales i diferents plataformes per tal de veure els pisos des de prop però sense que la gent pugui tocar. Fan incís a la maquinària, la procedència (Cayowa Japó 410818) i els marcats de "VICENTE TORREJÓN" (en alguns escrits ja es fa referència i es tracta del model de l'estructura principal, procedent de València) Hi ha algunes eines molt antigues, seria bo conservar-les per una posterior exposició, com la buixarda (martell per repicar les màquines) el marcador per posar el segell de la marca als sacs. Seria molt bon, poder disposar de tots els segells de la marca que ha tingut el Molí de Pals, en la seva evolució com a empresa.

Més enteses en el funcionament de les màquines fan incís al sistema de corrons que en aquest cas fan un efecte reductor (hi ha una roda més gran que l'altre), es fixen en els ciclons que s'encarreguen de netejar l'aire de les bastidores o les zarandes.

Impressionades pel sistema de turbines, possibilitat de veure les que hi ha sota el rec. Caldria una bona documentació de cada màquina, conèixer realment per què serveix cadascuna i com es fa servir.

Ens comenten la necessitat de conèixer els orígens del molí, sobretot de la part del molí fariner, d'aquesta manera es podrien datar les màquines i fer un context històric d'aquest conreu a la zona. Per buscar-ho:

- Arxiu municipal o comarcal als escrits notariais o propietat notarial.
- Escrits del comptes...
- Documentació històrica
- Antics amos del molí: famílies i treballadors

Rehabilitació per fases:

Primera fase: entrada a la sala de l'estructura de blanqueig, amb una mica d'exposició, explicant el procés de l'arròs, maqueta de la màquina. Es podria posar una escala, que a posteriori es pogués treure, per tal de veure els pisos superiors de la màquina (Les màquines estan barrejades ja que unes serveixen per blanquejar i les altres per polir o destriar els grans d'arròs). Necessitat de fer un servei públic més accessible.

En una segona fase, s'incorporaria la sala del costat, on avui hi ha el taller, es faria la recepció i la botiga (Poder vendre l'arròs al preu de botiga, la gent un cop ha vist com s'ha elaborat de forma tradicional i tenint en compte les peculiaritats especials d'aquest arròs compraria. En una tercera fase, s'incorporarien les sales de dalt o direcció la farinera.

Optar per fer un consorci amb l'ajuntament de Pals, el Sr. 'Eusebi Casanellas com a gestor cultural i posicionament a la Generalitat podria incidir en l'interès del molí com a patrimoni cultural del municipi.

- **Altres entrevistes:**

Algunes de les altres persones entrevistades han estat el Dr. Eduard Carbonell que facilitat molts contactes i moltes ajudes per portar a terme unes accions o unes altres. Pel tema de gestió, comenta buscar i començar a preparar el tema de fundació privada sense ànim de lucre, en aquest cas és més fàcil adquirir finançament, tot i que el procés és bastant lent.

Mentre s'està preparant lo de fundació es poden anar preparant les visites, botiga etc. Per això no hi ha cap problema. Pel tema de llicència d'activitats museístiques mirar-ho al Gencat.

Visita al director de la xarxa de Turisme industrial de Catalunya, Josep M^aPey. Per raons laborals coincidint amb aquesta visita, no hi vaig poder assistir directament, però per paraules de la coordinadora de Projecte (Belinda Moreno) va expressar el seu interès per aquest equipament, essent un clar exemple d'Indústria Viva, grans línies que combinen el patrimoni, l'entorn i la gastronomia. Poder crear un producte innovador, capaç d'oferir una visió completa al visitant del procés de l'arròs. Un cop sigui una entitat cultural que ofereixi el servei de mostrar tot el procés i ser un lloc fàcilment accessible, tot i que sigui una petita part, podria perfectament formar part de la Xarxa de Turisme Industrial. El contacte ha estat continu mitjançant e-mail com a mitjà d'assessorament i orientació cap a unes línies de treball concretes.

4.2.6. Consulta de lleis

Havent analitzat les potencialitats del molí com a espai cultural, s'han anat consultant diverses lleis i reglamentacions que tractessin el tema dels museus, llei de Patrimoni, la llei de Turisme que podria incidir finalment en algunes línies de finançament del molí com la creació d'una nova empresa turística cultural. S'han estudiat totes les alternatives per convertir el Molí en un espai visitable, entre les que es troba la opció d'un museu, una col·lecció oberta al públic o un centre d'interpretació. Aquesta última opció seria la més encertada, ja que es tracta d'un edifici que ara per ara no podria complir tots els requisits que es demanen segons la llei per convertir-se en un museu. Un centre d'interpretació, és a l'actualitat un dels equipaments culturals més

innovadors i més dinàmics, en cas que s'adapti bé a les necessitats del públic actual, inserint en les noves tecnologies de la informació con un mecanisme de difusió i interpretació. Aquest centre vol ser un reflex d'un passat, d'un present i d'un futur. Per tractar totes aquestes dimensions caldrà fer una inversió considerable a fi de poder oferir un servei de qualitat convertint-se així en un centre d'interpretació.

Després de conèixer que diu el marc legal sobre cada tipus d'equipament, es podria dir a primera instància que de moment, la millor elecció seria la de convertir-se en un centre d'interpretació, adaptant-se a les necessitats de l'empresa i habilitant només petites parts del Molí per aquest ús i poder interpretar el patrimoni mitjançant tot un seguit de tècniques que s'exposaran finalment a les accions.

Per temes legislatius i burocràtics poder-se convertir en un Museu, avui dia, és un camí ple d'obstacles, però no es descarta que en un futur pugui arribar a ser un Museu segons la llei de Museus 17/1990, 2 de Novembre.

Es necessita un espai adient per portar a terme activitats i exposicions adaptats i adreçat a cada tipus de col·lectiu i públic objectiu. Poder mostrar el patrimoni d'una manera didàctica i interessant per totes les edats. Reconvertir l'espai en dessús fase per fase, intentant poder ensenyar coses noves, redescobrir la identitat d'un poble arrelat amb el món de l'arròs i tots els àmbits que avarcaria el Molí de Pals.

<http://www.interpretaciondelpatrimonio.com>

4.2.7. Documentació de maquinaria

Darrerament a la documentació del molí com edifici històric, cosa que hi ha encara algun buit, s'ha iniciat la investigació pel que fa a la documentació de la maquinaria. Alguns noms presents en la majoria de les màquines com la empresa IMAD de València, s'ha intentat buscar tota la documentació possible d'aquesta empresa per poder facilitar-ne més referències sobre el funcionament de les màquines, els responsables del transports, etc. A l'espera de la recepció d'un document

cinematogràfic de València en relació a l'arròs i el seu conreu i elaborat per la empresa IMAD com a memòria col·lectiva a la zona de València. Per aconseguir-ho s'ha hagut de posar-se en contacte amb la Filmoteca de València i el Museu del Cinema de Girona.

En línees generals, aquestes han estat algunes de les tasques principals desenvolupades durant aquestes pràctiques, sense oblidar les constants visites al Molí per trobar alguna dada de primera mà que pugui ser d'utilitat per la documentació del molí així com element possible per una futura exposició. A l'actualitat s'han començat a buscar empreses encarregades de portar a terme tota la part expositiva. Cal dir que, una de les coses aconsellades per les diverses personalitats que s'han rebut al molí, ha estat, primerament, la de fer una mínima exposició per tal d'oferir un servei de qualitat als visitants, així com la realització d'un document on es declari clarament els objectius a assolir en el molí, que vindria a ser el Pla museològic, el qual ja s'ha iniciat. Amb la decisió de realitzar una exposició, amb plafons informatius i els corresponents suports visuals i didàctics s'hauran de realitzar els diversos textos, els quals, els responsables del projecte s'hauran de fer càrrec. En un futur pròxim, una de les tasques serà la de difusió i comercialització del Molí com a espai cultural obert al públic, així com la possibilitat d'aportar altres usos al patrimoni en algunes sales de l'edifici. Aquestes i altres qüestions s'estan plantejant a l'actualitat com una visió de futur.

D'altra banda, per poder impulsar el Molí arrosser de Pals, caldria impulsar l'arròs de Pals, ja que hi ha una gran quantitat de públic objectiu que desconeix la llarga tradició arrossera de la regió. Si això s'explota i paral·lelament es comercialitza el molí, com un espai viu i obert on es pot descobrir el procés de l'arròs, en un entorn inigualable podria convertir-se possiblement en una bona opció com a producte d'oci, cultural i turístic.

Totes les accions fixades, no han significat cap cost econòmic, ja que s'han tractat de fer les primeres immersions en aquest camp, pel que fa a l'estudi de lleis, publicacions, contactes, etc. Un cop comencin les obres per fer accessible l'espai, ja començaran a produir-se les primeres despeses.

Estudis i accions que ja s'han portat a terme:

4.2.8. Difusió de l'arròs de Pals i el seu Molí

A l'actualitat hi ha varies empreses que vetllen per difondre i donar a conèixer l'arròs i el seu entorn. Entre elles podem trobar “Basses d'en Coll” Centre d'interpretació dels aiguamolls del Baix Empordà i el Xiulet de Pals, empresa realitzadora de rutes guiades pels arrossars de Pals així com és la única que realitza visites al molí amb guia.

a. Basses d'en Coll

Donen a conèixer l'espai natural dels aiguamolls, dunes i arrossars de la zona de Pals. Són una entitat privada, associada a l'Ajuntament de Pals i a la Generalitat de Catalunya.

Un centre interpretació de l'entorn de dunes i arrossars de la zona de Pals. Un allau de gran diversitat d'espècies d'aus migratòries. Punts d'observació, refugi i servei d'un guia ornítològic que facilita tota la informació sobre aquest paratge tant emblemàtic i tot el que s'hi pot trobar. La pràctica del “Bird watching” com un altre tipus de turisme, està cop més prenent més rellevància entre els consumidors. Col·labora directament amb el Xiulet de Pals i ofereix rutes conjuntes.

Amb les explicacions d'aquest guia ornítològic es recorren totes les Basses inserint en el món arrosser, el seu cultiu, la seva història, el seu entorn, etc.

Imatge 15. Tríptic informatiu Basses d'en Coll

ELS AIGUAMOLLS

Els aiguamolls o maresmes són ecosistemes terrestres que reben aportacions d'aigua, i és precisament aquesta disponibilitat de recursos hídrics el motiu que permet la gran producció de matèria viva i la gran biodiversitat que sostenen. En aquests ecosistemes, es desenvolupen cadenes alimentàries que abasten des d'una gran miriada d'organismes invertebrats fins a mamífers com la llúdria i un nombre elevat d'aus, i són llocs de cria i refugi per a les migracions d'aquest grup animal. Les plantes s'han adaptat a la presència de més o menys humitat en el sòl, i en llocs determinats es troben espècies que han sofert regressió en molts altres punts de la mediterrània.

LES DUNES LITORALS

Les dunes són ecosistemes que es desenvolupen en les acumulacions de sorra que ha transportat el vent. A les comarques de Girona, es troben bàsicament a la línia litoral i són conseqüència de l'acció dels vents del nord que han desplaçat importants volums de sorra des de la badia de Roses fins a les muntanyes de Begur. Les dunes constitueixen ambients naturals amb una extensió molt reduïda dins el context de Catalunya. A la vegada són entorns molt fràgils respecte a la pressió que hi fa l'home, com ara la gran freqüentació a l'estiu i el trepig inconscient al llarg de tot l'any.

Gaudiu d'aquest espai, descobriu la seva bellesa i col·laboreu a conservar-lo. És fàcil.

- No trepitgeu les plantes ni les arrenqueu.
- Vigileu que el vostre gos no abandoni els itineraris, ja que podria perjudicar els ocells que hi crien.
- Observeu la diversitat d'espècies animals i vegetals i respecteu-les perquè puguin continuar enriquint el cicle de la vida.
- No abandoneu els itineraris traçats. Així podreu fruit del món natural sense malmetre'l ni produir molèsties als éssers que acull.
- El foc és un dels enemics més devastadors del medi natural. Esteu-vos d'encendre cap foc i vigileu tot allò que en pugui ser l'origen (cigaretes, vidres, etc.).
- No embruteu el medi amb cap tipus de deixalla. Emporteu-vos la brossa i diposeu-la als contenidors corresponents.

Mapa zona i accesos.

Espai natural
Les Basses d'en Coll
(aiguamolls del Baix Empordà)

Arrossars, aiguamolls i dunes al centre de la Costa Brava

Playa Brava
PLATJA DE PALS

INFORMACIÓ:
Avinguda Arenales de Mar s/n - 17256 PALS
www.bassesdencoll.com
info@bassesdencoll.com
Tel.: 972 636 322 - 699 949 269

Font. Basses d'en Coll

b. Xiulet de Pals

El Xiulet de Pals és una empresa que forma part de la cartera de negocis de la família Parals, sota el nom "Parclau". És una empresa que explota rutes guiades a Pals i rodalies amb el Xiulet de Pals, Tren Cultural de l'Arròs. Ofereix una de les rutes estrelles que és la Ruta de l'Arròs. Una forma divertida i diferent de conèixer el món de l'arròs, amb pinzellades històriques i tot el que caldria saber sobre el cultiu d'aquest cereal, especialment en aquesta àrea geogràfica. Així mateix, és la única empresa, que dins de la Ruta de l'arròs, té el dret de poder visitar el Molí d'Arròs.

De moment es visita la zona d'emmagatzematge de l'arròs, embalatge i es mostra la màquina de blanqueig datada de principis del segle passat. Amb ajuda d'un molí de laboratori es fa una demostració de l'arròs des de que arriba del camp i s'asseca, fins que finalment es comercialitza amb la marca "Arròs Molí de Pals".

La durada d'aquesta ruta és d'una hora i mitja i el lloc de sortida és al centre de Pals (Aparcament autocars) i el seu preu és de 7,50€ adults i 4,50€ el nens. Durant els mesos d'estiu el Xiulet ha treballat a ple rendiment, amb més de tres rutes diàries i un total de 3500 visitants comptabilitzats han visitat ja el Molí de Pals amb el Xiulet.

Combinant la Ruta de l'Arròs, s'ofereixen altres activitats de gran interès com: la visita a Basses d'en Coll amb un guia ornitòleg, Taller al Museu de la Confitura de Torrent i Menú de l'arròs (Menú degustació en un dels restaurants col·laboradors)

Altres rutes ofertes són la Ruta dels pobles Medievals, un recorregut per les poblacions de Fontclara, Sant Julià de Boada i Palau Sator. Sempre acompanyats d'un guia encarregat de donar les explicacions oportunes.

Amb tot aquest ventall de possibilitat el que es vol fer és posar en valor tot el patrimoni que gaudeix aquesta zona i oferir de forma diferent i didàctic un ventall de possibilitat que el visitant pot escollir al arribar al municipi i així conèixer la cultura autòctona de Pals i els voltants.

Tal com s'ha esmentat abans, la única forma de visitar el Molí de Pals, és amb el Xiulet. Gairebé unes 3500 persones, ja comptabilitzades, han visitat una petita part del molí, i segons 120 enquestes realitzades durant els mesos de juliol i agost, tots els enquestats donen una visió molt positiva cap al molí, com l'interès principal de la visita. Així mateix, se senten molt atrets pel projecte de reconversió de l'espai en un centre d'interpretació. S'han portat a terme unes 110 rutes de l'arròs amb una mitjana de 30 persones en cada excursió.

Gràcies al Xiulet de Pals, s'ha portat a terme una gran difusió sobre el Molí, que ha augmentat fortment la demanda d'aquest mes d'agost, ja sigui a través d'articles publicats en diaris o revistes i la informació de triptics i flyers distribuïts a la major part de les oficines de turisme i allotjaments del Baix Empordà com el boca-orella que ha facilitat arribar a un gran nombre de públic curiós i atret per conèixer realment l'arròs i el seu procés tant al camp com al Molí del 1452.

El Xiulet de Pals disposa de diversos "partners", que actuen com a Sponsors o patrocinadors o com col·laboradors en algunes de les activitats conjuntes. Entre ells s'hi troben: Golf Platja de Pals, Golf Serres de Pals, Camping Cypsela, Supermercats Jodofi de Pals, Camping/Caravaning Playa Brava, Museu de la Confitura, Bar Restaurant La Vila, Braseria-Restaurant Les Moreres i Restaurant Mont Aspre.

Al tractar-se dels mateixos propietaris del Molí de Pals i ser una família coneguda i apreciada per la majoria dels habitants del poble, tots ofereixen una visió molt positiva cap al projecte d'un centre d'interpretació i tot el seguit de rutes del Xiulet de Pals, com una bona forma de diversificar la oferta turística i cultural.

Imatge 16 Tríptic Xiulet de Pals

elXiulet de Pals
TREN CULTURAL DE L'ARRÓS DE PALS

elXiulet de Pals
TREN CULTURAL DE L'ARRÓS DE PALS

- > Rutes guiades durant tot l'any. Consulteu condicions.
- > Rutas guiadas durante todo el año. Consultar condiciones.
- > Sortides per a grups
- > Escoles
- > Rutes a la carta
- > Aconteixements especials

www.elxiuletdepals.com
Rutes guiades / Rutas guiadas / Guided routes / Routes guidées

MUSEU DE CONFITURA
Tel. 972 30 47 44

Playa Brava
CAMPING CARAVANING
Tel. 972 63 60 94

BRASERIA · RESTAURANT LES MORERES
Tel. 972 30 26 39

BAR RESTAURANT LA VILA
Tel. 972 66 81 93

RESTAURANT MONT ASPRE
Tel. 972 63 62 62

elXiulet de Pals
TREN CULTURAL DE L'ARRÓS DE PALS

Reserva prèvia:
info@elxiuletdepals.com
Tel. (+34) 972 63 68 86 - M (+34) 628 59 79 72

www.elxiuletdepals.com

Font: Xiulet de Pals

c. Campanyes i Jornades Gastronòmiques

Algunes de les activitats relacionades amb l'arròs de Pals, a més de les visites guiades del Xiulet de Pals, són les campanyes gastronòmiques de l'arròs, sota el nom "Pals i la cuina de l'arròs", celebrades de l'1 de març al 30 d'abril. Aquest any 2008, ja se celebra la XV edició, que va començar al 1994 amb la finalitat de donar a conèixer, de manera conjunta, l'arròs de Pals i els recursos turístics del municipi. A partir d'una iniciativa de l'Àrea de Turisme de l'Ajuntament i el suport de 14 restaurants s'ofereix un menú basat en l'arròs a la cassola com a plat principal i acompanyat d'entrants, postres, beguda... Els preus oscil·len entre els 26,75€ i els 60€ en funció del restaurant.

A Lloret també s'han celebrat les VIII jornades gastronòmiques de l'Arròs, una campanya orientada a oferir a diferents restaurants de Lloret de Mar, una cuina creativa i una carta especialitzada combinant l'arròs, generalment procedent de Pals i altres productes gastronòmics. Aquesta iniciativa gastronòmica, compta amb la col·laboració de nombroses empreses i associacions de Lloret de Mar i la participació de 33 hotels i restaurants (les més destacats de la vila), que ofereixen als seus clients una gran varietat de plats amb l'arròs de Pals.

El passat 9 de maig va tenir lloc una conferència al Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí per tractar el tema de l'arròs. Va ser una iniciativa del Molí de Pals i el Xiulet per donar a conèixer el producte a la població. La conferència es va anomenar: "L'arròs, del camp a la taula" i va anar a càrrec de Josep Clausell i Joan Parals, membres de l'empresa arròs Molí de Pals. Durant l'acte, a més, es va cuinar un arròs per part del cuiner del restaurant Mont Aspre de Pals, els assistents van poder degustar-lo i gaudir a més dels consells del cuiner per fer un bon arròs a la cassola a casa.

Imatge 17. Cartell 2008 Campanya gastronòmica Pal i Cuina de l'Arròs (XV edició)

Font: Imatge escanejada

d. Publicacions

Després de la conferència es va publicar una nota de premsa al Diari de Girona on s'explicava la jornada i s'informava de l'arròs de Pals i el seu molí del 1452.

Actualment existeixen dos llibres editats que parlen concretament de l'arròs de Pals. Tracten el producte des de diferents punts de vista: història, cultiu, importància gastronòmica i de salut, receptari... es tracta de:

- Arròs de Pals, del camp a la cassola. Baltasar Parera i Coll. Baix Empordà edicions.
- La cuina de l'arròs de Pals: de l'Orient a l'Empordà. Pep Nogué. Editorial Cossetània.

5. ANÀLISI DAFO

A continuació es detallen alguns dels elements que cal tenir en compte per tal d'elaborar una diagnosi i unes línies d'actuació adequades, relacionant sempre l'Arròs com a producte i el Molí com espai físic, que en un futur serà visitable .

5.1. Debilitats

L'arròs Molí de Pals

- Superfície arroslera de 820 hectàrees aproximadament comparades amb les 22.000 hectàrees del Delta de l'Ebre. Problemes en el cultiu de l'arròs a causa de la sequera i lideratge de productor de les Terres de l'Ebre en front de la petita producció de l'arròs de Pals. A tractar-se de tant poca producció, la distribució d'aquest arròs no arriba a grans superfícies.
- No gaudeix de cap diferenciació legal, com Denominació d'Origen, Denominació d'Origen Protegida ni Indicació Geogràfica Protegida.
- Competència directe amb una marca propera i amb possibilitats de distribució i comerç similar, l'arròs de l'estany de Pals. Divisió de la producció de la zona.
- De totes les varietats cultivades a Pals, el Molí de Pals només treballa amb dues: Bahia (Arròs semillarg cristal·lí) i Tebre (Arròs Rodó Perlat).
- Poca difusió per part de l'Administració del patrimoni que s'hi pot trobar fora del Recinte Gòtic.

Projecte Centre d'Interpretació de l'Arròs

- **Vessant econòmica:** al tractar-se d'una empresa privada sense el suport de l'Administració pública en termes econòmics i estar situats en un espai tant antic, la inversió que caldria fer en restauració i obres d'accessibilitat recau totalment a l'empresa amb la necessitat de buscar altres línies de finançament com préstecs i crèdits i col·laboradors.

No es té, per ara suficient pressupost per avarcar un projecte de grans magnituds.

- **Vessant burocràtica:** Lentitud de terminis, permisos i llicències per tal de transformar l'espai en un lloc visitable (llicència d'obres, projectes consultors, arquitectes tècnics...).
- **Vessant històrica:** Documentació històrica molt superficial de gran part del molí. S'ha de partir de testimonis que han viscut i coneixen el Molí i la seva evolució. Actualment es tenen molts buits històrics. Tot i tractar-se d'un molí del 1452, ha dut a terme algunes remodelacions, per aquest motiu és molt complicat saber exactament com era abans el molí. Complexitat per adaptar les dades tècniques al discurs generalitzat.
- **Vessant patrimonial:** es tracta d'un edifici inventariat però no catalogat, per aquest motiu no és un BCIL ni un BCIN, i quan surten projectes des de l'àrea de Patrimoni de la Generalitat per subvencionar gran part de les obres de restauració, no s'hi pot participar.
Molts dels espais del Molí estan en dessús i resten a l'actualitat com a magatzem sense tenir en compte el valor històric i patrimonial que podria tenir.
No hi ha cap tipus de relació amb l'amo de l'altre part del molí (Antic Castell de Sant Miquel o Mas Tafurer), no s'ha respectat la fisonomia de l'edifici.
Edifici poc senyalitzat i on la única manera que hi ha de visitar-lo és amb el Xiulet de Pals.

5.2. Fortaleses

Arròs Molí de Pals

- Climatologia de l'Empordà (temperatures no excessivament altes durant l'estiu) que confereix unes característiques especials al producte.
- El conreu no està centralitzat en un sol territori, sinó que es reparteix en diferents pobles de l'Empordà.
- L'arròs de Pals s'inclou dins la marca de garantia "Productes de l'Empordà", dins dels Consells comarcals del Baix i Alt Empordà.
- Existència de dos llibres que parlen exclusivament de l'arròs de Pals i on es cita el molí.

- El comercial del Molí de Pals intenta assistir a totes les fires gastronòmiques i de productes d'alimentació per poder donar a conèixer els seus productes.
- Promotor de les campanyes gastronòmiques que tenen lloc a Pals i a Lloret de mar sobre l'arròs de Pals.
- Adhesius que ofereixen als establiments on tenen arròs de Pals, per informar als consumidors.
- L'empresa Xiulet de Pals forma part de l'empresa del Molí d'arròs de Pals. Que vetlla per la promoció, el coneixement i la difusió de l'arròs de Pals.
- Preu de venda del quilogram d'arròs inferior als competidors, tant l'arròs de l'Estanty com algunes varietats d'arròs del Delta de l'Ebre.
- Característiques organolèptiques i de cocció molt bones. Té la propietat de no passar-se tant com altres arrossos. Venda de tres varietats d'arròs tradicional: rodó, semillarg i integral.

Projecte Centre d'Interpretació de l'Arròs

- Empeny i il·lusió per part dels propietaris a fi de fer quelcom visitable.
- Únic molí arrosser del 1452 que encara és funcional com a productor d'arròs
- Maquinaria de blanqueig de fusta datada de principis del segle XX.
- Més de 2500 persones han visitat el molí des d'abril fins a setembre 2008 amb la Ruta de l'Arròs oferta pel Xiulet de Pals i segons enquestes estan molt interessats. Favorables al projecte del museu
- Els experts del sector cultural estan molt atrets per la riquesa artística i patrimonial que es conserva.
- Entorn únic. Envoltat de camps d'arròs. Lloc de trobada per moltes espècies d'aus migratòries.
- Producte innovador a la Costa Brava i exclusivitat del producte
- No hi ha cap museu o centre d'interpretació semblant a la zona que tracti el tema de l'arròs i n'expliqui el procés al gran públic.
- Es realitzen visites guiades i per tant es gestionen els fluxos de visitants contínuament
- Al tractar-se d'un ens privat en un futur la gestió d'un espai visitable és més flexible que no si es tractés d'un ens públic.

- Avarca més temàtiques que no només l'arròs, possibilitat d'oferir un discurs museogràfic més ampli. (Farinera, usos de l'aigua i electricitat).

5.3. Amenaces

Arròs Molí de Pals

- L'aigua, degut a la sequera que hi ha hagut a Catalunya aquest any 2008, tornant-se a repetir el mateix problema que al 2002. Si es restringeix el subministrament d'aigua pot ser un gran problema per la quantitat d'arròs que es podria produir.
- Hi ha dues marques comercials i a més no hi ha la possibilitat que treballin conjuntament per donar-se suport.
- L'arròs de Pals només es distribueix a petits comerços, o a botigues especialitzades amb productes de qualitat i només en alguns restaurants especifiquen que utilitzen aquest arròs. Per contra d'arròs del Delta de l'Ebre en podem trobar a moltes més botigues (fins i tot grans superfícies) i això permet que hi hagi més llocs on es doni a conèixer.
- El conreu de l'arròs cada cop és més complicat poder sobreviure, per les poques ajudes que es reben de les administracions públiques. És una cultura i una indústria que s'està perdent, la maquinaria ha quedat en molts casos obsoleta als requeriments de qualitat i rendibilitat actuals.

Projecte Centre d'interpretació de l'Arròs

- Pèrdua d'un dels elements identitaris del municipi pel que fa al món de l'arròs. La cooperativa de Pals on es conserva tot un seguit de màquines del segle passat està avui en dia en venda. Podria arribar a ser comprat per un inversor i fer un centre d'interpretació semblant al que és té previst presentar.
- Por recolzament econòmic per part de l'Administració pública, ja que es tracta d'una empresa privada.
- Escassetat de línees de finançament per elements patrimonials que no estigui catalogats tot i que tinguin un gran valor artístic i històric.

- Sector on les motivacions de la demanda varien constantment. Necessitat d'adaptar-se a les exigències del mercat actual i futur.
- Inserció en un mercat, on museus ja consolidats de la mateixa temàtica cobreixen tota la quota de mercat (Museu de les Terres de l'Ebre) Necessitat de cercar línies d'actuació que presenti realment un producte innovador.
- Aparició d'un molí a les Terres de l'Ebre que ofereix de moment el mateix servei que s'ofereix al Molí de Pals. Necessitat de poder crear estratègies diferents.

5.4. Oportunitats

Arròs Molí de Pals

- Nou envasat del producte al buit, permetrà ser més competitiu amb la competència.
- Aprofitar la problemàtica que hi ha hagut amb l'aigua, per aparèixer als mitjans de comunicació, com un dels col·lectius catalans afectats.
- Restaurants empordanesos ofereixen a la seva carta arròs de Pals i donen suport al producte.
- Actualment la gastronomia i l'alimentació estan de moda això pot facilitar que la població estigui predisposada a rebre positivament aquest producte.

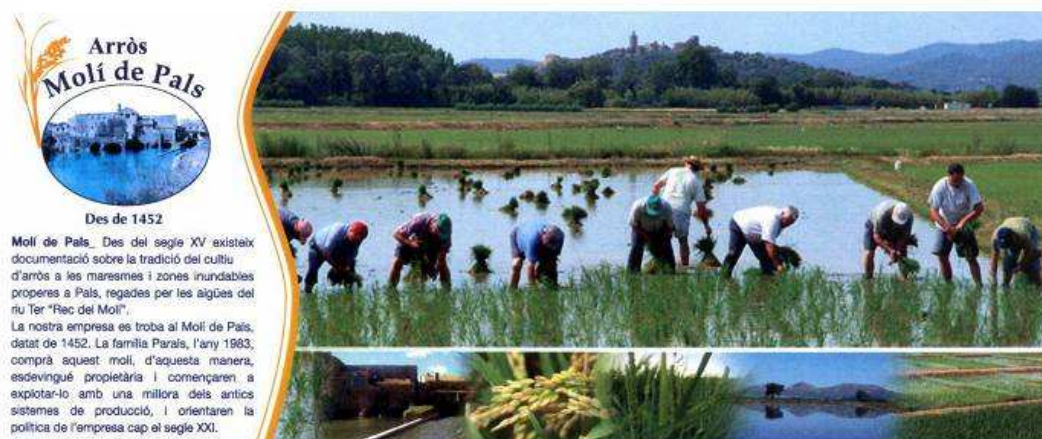
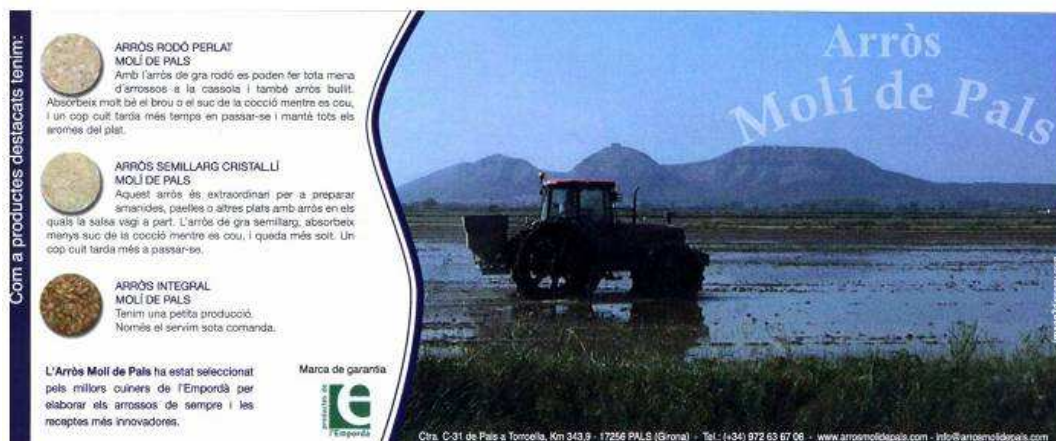
Projecte Centre d'interpretació de l'Arròs

- Fragmentació de les vacances, és un producte que es pot oferir durant tot l'any
- Noves línies de subvenció per part d'ens privats i públics (PLADETUR) Caixes socials, Fundacions...
- Noves tendències del turisme cultural i sobretot per conèixer els processos del Patrimoni industrial del territori. Conèixer una cultura tradicional i viva.
- Auge del Turisme Gastronòmic. Conèixer un producte autòcton i finalment consumir-lo
- Relació entre el Xiulet de Pals, les rutes que ofereix i l'arròs del Molí de Pals, única empresa que gestiona els visitants al molí. S'està començant a fer difusió a agències de viatges de la província de Girona i Barcelona, que ja disposen de la informació sobre l'existència d'un molí arrosser de tals característiques.

- Des del Xiulet s'han engegat promoció de l'arròs de Pals a les escoles, que se senten molt atrets per les activitats. Organitzen excursions guiades.
- Pals com a municipi cultural podria diferenciar-se de la resta de conjunts monumentals, explotant el sector econòmic de la majoria de la població, que és el turisme i l'agricultura i tot el seu llegat històric i patrimoni fora dels límits del conjunt monumental.

La difusió de l'espai. A tot arreu amb el logotip dels paquets d'arròs ja es pot veure quelcom del molí, la part més emblemàtica de l'edifici, fent referència a l'any 1452, quan es té constància que es va fer un molí arrosser i des de que té coneixement que havia arròs a la zona. La frase "Des de 1452" pot incitar a la gent que ho llegeix, que és un molí molt antic i que es manufactura de forma tradicional i realment aquesta és la imatge que es vol oferir.

Imatge 18 Tríptic Arròs Molí de Pals

Font. Arròs Molí de Pals

6. OBJECTIUS

Un cop es coneix l'estat de la qüestió tant del molí com del projecte, així com els punts forts i febles que té l'edifici com equipament cultural, és necessari tenir molt clar els objectius i la missió de l'empresa partint d'un passat, un present i un futur i tenint en compte què es vol aportar a la societat.

S'ha de tenir en compte que els actuals propietaris que van comprar el Molí al 1983 són pagesos de tota la vida, que coneixen el potencial que té aquest patrimoni però no el saben explotar. El Molí només ha estat pensat com un lloc de treball, no un lloc on s'hi visita. Però veient que el sector de l'agricultura com va minvant i amb els problemes de l'aigua com un bé escàs. Cal difondre una cultura arrelada al poble. Un cultiu curiós i sobretot la posada en valor d'un bé patrimonial del segle XV. Alguns dels objectius que es volen aconseguir són els següents.

- Donar a conèixer l'arròs del Molí de Pals, l'espai on s'elabora des de tots els vessants (històric, geogràfic, mediambiental, organolèptic i sensorial).
- Posar en valor d'aquest element patrimonial i fer-ne d'ell un espai dinàmic
- Instaurar la marca "Arròs Molí de Pals" com una marca selecta i de Qualitat, exclusivitat i valor afegit per la marca.
- Oferir un servei adaptat a les necessitats de cada col·lectiu
- Dinamització de xarxes locals i territorials
- Fidelitzar el clients
- Promoure la participació ciutadana a les Campanyes Gastronòmiques de l'arròs de Pals i que no sigui una celebració merament local.
Difondre a la gent, que a Pals també i hi ha arròs i que té un dels molins més antic d'Europa que encara funciona.
- Aconseguir que es creï una associació del producte amb el territori, (com passa per exemple amb les gambes de Palamós o les anxoves de l'Escala).
- Millorar l'eficiència empresarial.

No es pretén que sigui un espai tancat si no obert, que connecti amb el poble i que sigui sostenible socialment. Involucrar als palencs i a tota la població que desitgi

conèixer el procés d'aquest cereal tant estimat a la zona. Oferir un producte innovador, adaptar a totes les necessitats adreçar-se a diversos mercats amb els mitjans d'interpretació necessaris.

Amb la modernització d'aquest espai, es pretén crear quelcom més que un centre d'interpretació: un espai d'estudi de la difusió i dels valors, les arrels i la memòria d'aquest singular entorn natural i cultural.

No és un espai tancat, si no obert, que es tractin també el tema del conreu, de portes en fora, un espai a l'aire lliure, contacte amb la natura. Conèixer la complexitat d'aquest conreu, des de que es sembra fins que es porta al molí, realitzant tots els processos de producció necessaris per poder-lo finalment comercialitzar. Un conreu i una manufactura tradicional i natural que vetlla per la qualitat final del producte.

Un espai on es puguin tractar els temes d'actualitat, com la sequera, etc.

Arribar a servir per potenciar el paper de Pals com a potencia de la producció d'arròs, Així com la difusió de les propietats beneficioses de l'arròs pel consum humà.

El molí de Pals, és l'únic molí en funcionament que ha quedat del procés de colonialització de les terres del Baix Ter a través de la introducció de l'arròs i un dels més antic encara en funcionament d'Europa. Aquest molí no seria explicable sense la lluita dels homes de la zona per tenir unes condicions de vida millors.

El fet que sigui un molí que conserva els mecanismes de politges i embarrats per moure la maquinaria de fusta de principis dels segle XX i que sigui productiu econòmicament, li dóna un valor que caldria preservar, possiblement convertir-lo en una peça de museu, sense que això impliqués deixar de funcionar, però, seria la manera d'assegurar el seu funcionament en el futur.

Poder difondre una tradició arrelada a la pròpia cultura de la regió, on avui dia, gran part del molí s'ha destinat a un hotel, les terres dels voltants són camps de golf o càmpings i altres són urbanitzacions. Per aquest motiu, és indispensable poder prendre de pressa i urgent les mesures necessàries per tal de no perdre un molí, un patrimoni

que recorda i enforteix la memòria històrica de les civilitzacions passades, presents i futures.

7. LÍNIES ESTRATÈGIQUES

La primera línia estratègica vindria relacionada amb la continuïtat de les tasques realitzades fins ara. Ja que cal recordar que només s'ha fet la primera immersió i s'ha de començar a plantejar alguna cosa per assolir el més aviat possible els nostres objectius tot i sabent que és un procés molt lent.

Havent ja introduït el molí i el seu llegat històric, es pretén que a través de les pràctiques efectuades a l'empresa coordinadora de projecte, s'intenti marcar un guió que serveixi per investigar quines línies s'haurien de seguir per fer que el molí sigui un lloc visitable. Un espai d'interacció i recerca, difusió i conservació. Un espai on hi hagi una interpretació amb material de qualitat i adaptant-se a les necessitats del públic actual. Així mateix, poder oferir quelcom diferent i innovador a la regió que ajudi a desestacionalitzar la oferta i la demanda turística de la Costa Brava, com ajudar a diversificar el mercat, fent que s'incrementin més les opcions i el ventall de possibilitats culturals al municipi. Les línies que s'esmentaran darrerament intenten adaptar-se a les necessitats de cada col·lectiu.

7.1. Accions que s'han de tenir en compte primerament

7.1.1. Continuïtat tasques desenvolupades fins ara:

- Recerca de subvencions: Algunes de les subvencions citades tenen a l'actualitat el termini tancat, però per poder adherir-se a aquest tipus d'ajudes cal presentar un avantprojecte, on s'exposin les raons i els objectius d'aquest projecte, així com la inversió necessària per portar-ho endavant. En aquest moment s'està estudiant la possibilitat de demanar subvencions o un tipus de crèdits a entitats financeres i obres socials de la cultura. S'haurien d'analitzar totes les opcions. Hi hauria la possibilitat de fer un consorci o contractes de col·laboració amb alguns empresaris de la zona. Buscar un nexa comú que pugui interessar a totes les parts.

- Presentació de projectes arquitectònics: Poder conèixer quin són els factor que caldria reformar per adaptar-se a les exigències d'un espai accessible al públic. Un estudi realitzat per un arquitecte competent que valori tots els punts a millorar i faciliti un pressupost que després es tindrà molt en compte alhora de realitzar totes les accions
- Estudi acurat dels bens patrimonials: ja s'ha fet una primera immersió cap a l'evolució del Molí i tots els béns que s'hi conserven. Caldria per part de personal adient per aquest tipus de tasques, pogués inventariar tots els recursos al molí. S'haurien de contrastar totes les dades obtingudes fins ara, a fi de poder crear el discurs museogràfic del Molí. Per tal de cobrir costos es té pensat mirar amb universitats la possibilitat de contractar gent en règim de pràctiques per realitzar aquestes accions, oferint la possibilitat de realitzar amb aquesta empresa les tesis doctorals o els treballs de Recerca universitaris.
- Demanar permisos: per poder convertir-se en un lloc visitable, caldria demanar un seguit de permisos a l'ajuntament, a fi que habilités part del molí com espai d'exposicions o centre d'interpretació. Així com fer una instància als alts càrrecs de l'ajuntament per obtenir un material de gran utilitat que disposa l'ajuntament i al no tenir la llicència d'activitats museístiques no es pot demanar.
- Disseny de pressupostos, primera fase Molí, centre d'interpretació. Al saber ja de primera mà que les diverses modificacions en l'estructura del molí s'hauran de fer poc a poc, s'ha d'anar concretant tots els pressupostos dels objectes necessaris que es col·locaran a la primera fase d'adequació de l'espai. Podent explicar per ara tot el procés de l'arròs amb material de qualitat.
- Formar part de les xarxes de Turisme industrial com una bona forma de difondre el patrimoni i diversificar la oferta cultural a Catalunya. Així com incentiva les xarxes territorials per tal de crear productes innovadors i més consolidats.

7.2. Adequació de l'espai

S'estudiarà la viabilitat de l'espai mitjançant un estudi arquitectònic, on es projectaran els usos de l'espai, els sistemes de seguretat, l'aplicació i les possibles reformes de les sales. S'haurà de tenir previst la distribució dels espais segons la funció i les accions de

creació i difusió. El més important és donar una imatge de pulcritud i ordre, tot i ser un edifici antic amb tot els seus pros i contres.

La primera fase del molí, que en el pla museològic del projecte es donarà més detall es preveu una sala d'exposicions on s'expliqui tot el procés de l'arròs al camp i al molí fins que es comercialitza. Algunes referències històriques del molí i del cultiu de l'arròs a Pals. La part nutricional i la situació de l'arròs a la societat actual i els hàbits de consum.

S'haurà de tenir previst un mínim de serveis, com un espai de recepció de visitants que disposi d'agrobotiga on a més de poder vendre l'arròs es puguin vendre productes típics i tradicionals de la regió.

S'haurà d'elaborar una programació, un cop es tinguin tots els pressupostos i les ajudes, que permetrà aconseguir uns resultats que han de respondre a uns objectius i unes directrius cap a la gestió del patrimoni tenint en compte l'adquisició d'equipaments interpretatiu, documentació, conservació dels béns patrimonials, investigació en els diversos camps a tractat i la difusió dels béns i del centre en sí mateix.

En una segona fase i si el temps i el pressupost ho permet es podrien obrir noves sales per tractar nous temes. D'aquesta manera el visitant sempre tindria una raó per tornar. Seria ideal poder fer accessible la part de dalt, on s'hi troben les antigues estances del patró del molí. Aquest espai s'habilitaria per altres usos per facilitar el funcionament de l'entitat. A continuació es detallen alguns dels espais que hauria de tenir aquest centre d'interpretació.

- **Espais culturals i didàctics:** propostes expositives de caràcter temporal i amb objectius sobre tot comunicatius. Espais per veure i per jugar, entrar i ensenyar, conèixer, navegar... cap al coneixement lliure i la informació. Espai per la realització de cursos i tallers didàctics... disposaria de totes les tècniques de comunicació i interpretació. Un lloc on s'hi poguessin fer activitats de tots tipus adaptats a les necessitats de cada moment i de cada col·lectiu.

- **Espais d'informació:** A partir de la investigació i les noves propostes de la societat es podria habilitar un espai on es recollissin totes les dades del sector, ja sigui de l'arròs, com del cultiu i l'agricultura, Pals i els seus habitants, etc. Una espècie de biblioteca i estudi obert a tothom interessat en el tema. A llarg termini es podrien elaborar publicacions de tot el món arrosser, del molí en el sector cultural, la seva història, etc. Utilitzar tots els mitjans tècnics disponibles per facilitar l'accés a les dades per qualsevol interessat, i inclús mitjançant la difusió, fer la tasca de promoció. Crear un punt de referència i de trobada
- **Espais d'experimentació:** àrees destinades a la relació directa amb els objectes, a través de tallers, seminaris, tast de productes, manipulació d'objectes. Un espai pensat tant pel públic en general com pels professionals. S'hauria de treballar en col·laboració amb altres entitats, com restaurants, agricultors, enginyers industrials, etc. Cursos d'especialització i investigació de l'alimentació, temes d'actualitat, etc. tallers amb cuiners i experts.
- **Espais de reflexió:** Una espècie d'I+D des de varies vessants (filosòfic, cultural, social, tècnic... poder tractar als canvis que afecten directament a l'arròs i a la gastronomia. Un espai dinàmic on s'hi tractés l'arròs des de la branca més nutricional, sociològica. No s'ha d'oblidar que l'arròs és un cereal consumit per tres quarts parts del planeta. Tractar temes d'actualitat, com el problema de l'aigua, noves tècniques de cultiu, projecte del Rec de Molí...
- **Espai de serveis:** en correcte funcionament a l'edifici, suposa la disposició d'espais de servei, adequadament distribuïts pel funcionament fluït de la resta d'usos... generar ingressos. Aquest apartat vindria a referir-se a tot el seguit d'espais que ha de tenir el centre per la recepció de visitants, com serveis públics, cafeteria – bar - restaurant, agrobotiga, aparcaments autocars, cotxes, bicicletes,...

Agents implicats:

Primerament qui estarien implicats serien els propietaris que haurien de fer una despesa per condicionar l'espai per aquests nous usos, que a l'actualitat s'aprofiten

com a magatzems o tallers. Darrerament i segons es vagin fent les accions hi hauran altres actors que estaran implicats en cas que es necessitin els seus serveis.

Segments a qui es vol adreçar:

Públic en general, professionals dels sectors de la restauració, agricultura, etc.

El projecte introdueix un profund respecte al concepte expositiu, utilitzant nous suports interpretatius, propis de la museografia, contemporània, tals com diorames, il·luminables, espectacles multimèdia, jocs interactius, etc. Alguns dels elements interpretatius que s'aprofitaran en les diverses accions són els següents:

7.3. Tècniques de comunicació a fi de presentar el patrimoni:

Exposicions o exhibicions interpretatives. Il·lustrar el discurs a partir dels objectes, recreacions i amb l'ajut de mitjans gràfics il·lustratius. Plafons informatius traduïts en català, castellà, anglès, francès (alemany, holandès...) hi ha un gran nombre de visitants a les rutes que provenen d'aquests països.

Senyalització. Una de les actuacions bàsiques de presentació del patrimoni com una manera de reforçar i difondre la imatge del producte. Ajudar a que el públic arribi al centre i un cop a dins, orientar al visitant. Realitzar un bon pla de senyalització que estudiï els punts estratègics per col·locar la senyalització, de quin tipus ha de ser, informativa, interpretativa, etc. Cal tenir en compte, que a més de poder senyalitzar el centre seria ideal crear, panells informatius en la zona d'arrossars que expliquessin coses dels arrossars, vistes panoràmiques, etc. Es podria col·laborar amb Ajuntament i Basses d'en Coll per facilitar aquest servei no només al visitants del Molí, sinó a tots els que recorren els arrossars a peu o en bicicleta...

Programació de visites guiades, on s'explicaria de forma adaptada a cada col·lectiu tot el discurs del centre, els objectes, etc. És el que s'estaria fent a l'actualitat amb el Xiulet de Pals. Caldria més endavant crear un seguit de visites guiades exclusivament al Molí on s'inserís en una època en concret, una vivència, ambientant un temps passats

Itineraris temàtics: donar a conèixer, en funció del discurs conceptual, aspectes i llocs significatius. Enriquir la oferta cultural de la zona. Amb el Xiulet de Pals ja s'han començat a fer i és una bona forma de conèixer el territori.

Maquetes, presentacions i reproduccions. Ofereixen un objectiu pedagògic i interpretatiu clar. Útil per a públics infantils, mitjançant l'ús del teatre, discapacitats, etc. Cal tenir present que un dels handicaps que es tenen al Molí és l'accessibilitat, per aquest motiu, seria una opció poder mostrar el patrimoni de forma més visual i més entenedora, com la maqueta del molí, conèixer el sistema hidràulic dels molins d'aigua, veure en una reproducció l'estructura completa de la màquina de blanqueig. Joc de llums i so escenificant el procés de l'arròs a les màquines.

Mitjans audiovisuals: pel·lícules, vídeos, reconstruccions virtuals, altres sistemes d'imatge i so, enregistraments, Audioguies o el nous sistemes PDA, són algunes de les eines emprades per ampliar la informació. Normalment es dirigeixen a una àmplia audiència i poden suposar un estímul als visitants.

Escenificacions i les representacions teatrals del passat i experiències de Living history. Recrear un moment del passat en un espai en concret. Es podrien mostrar les vivències passades. Pensant amb l'homenatge a Cristòfol Colom que es va fer a Pals, es podria recrear una experiència i una època al Molí. Cal recordar que l'aspecte sociològic i testimonis reals han deixat l'empremta en aquest emblemàtic edifici. És una informació que es pot anar versionant i tractant temes que puguin ser d'especial atractius pels visitants potencials.

Tallers didàctics: activitats didàctiques d'animació que permetrien motivar i apropar els diferents públics a la comprensió del passat i de l'entorn. Aquesta oferta d'activitats dirigides als visitants escolars s'hauria de potenciar perquè constitueixen un segment de públic fonamental. Aquestes activitats es complementen amb la publicació de quaderns didàctics per als escolars, o bé per als pares que fan una visita amb els seus fills.

Fulletts, tríptics i publicacions en general. Posar a disposició del públic diferents nivells d'informació que es tradueixen en diferents productes, com ara fullets amb informació general de la institució i els serveis que presta, una cartografia adequada permet que el visitant es pugui orientar, guies de butxaca il·lustrada, monografies específiques, guies especialitzades, etc. Serviria com a carta de presentació de la imatge

Organització d'activitats diverses. Esdeveniments culturals que contribueixen a la dinamització del territori. Demostracions, contes, visites nocturnes, festes i esdeveniments encaminats a captar l'atenció del visitant des d'un nou punt de vista. Una tècnica per la fidelització del públic.

Productes culturals, edicions, artesanía, productes gastronòmics associats a la temàtica del centre, marxandatge... acord amb la imatge del producte i enfortir el posicionament en el mercat.

Oferta de serveis turístics: dins de l'associació de turisme de Pals, una agrupació d'empreses turístiques de Pals que s'han unit per difondre la imatge de Pals, però no vas més enllà que la mera difusió. S'haurien de crear productes, paquets turístics en certes èpoques de l'any per consolidar un turisme durant tot l'any. Diversificar la oferta lúdica i cultural de la zona, per consolidar un municipi que es conegut majoritàriament pel seu recinte gòtic i encara té un gran llegat històric i cultural desconegut per molts. Crear una xarxa dinàmica de col·laboració entre totes les entitats, cercar tots els punts de confluència, allà on tothom puguin estar d'acord i puguin portar a terme projectes conjunts.

7.4. Estratègies per col·lectius

Les següents línies estratègiques estan creades especialment per cada col·lectiu, aplicant totes les tècniques interpretatives adient per cada públic.

S'estableixen el següents grups de públic clau, responsable de fer la difusió del producte.

7.4.1 Públic clau

- Patronat de turisme Costa Brava Girona
- Oficines de Turisme
- Agències de viatges
- Mitjans de comunicació
- Serveis (restaurants, museus, càmpings, comerços...)

Patronat de turisme Costa Brava Girona

El Patronat de turisme és qui proporcionarà tota la informació al consumidor final. Disposa d'informació sobre història cultura, medi ambient, gastronomia, comerç i activitats esportives del territori Costa Brava - Girona. Juntament amb el Patronat de Turisme i les visites de fam trips i press trips es podrien arribar a realitzar visites al Molí i fer-ne més difusió. Seran ells que difondran tota la informació mitjançant butlletins, fires i pàgina web...

Oficines de turisme

Aquestes representen uns dels intermediaris més importants per donar a conèixer el producte al públic secundari.

Les oficines de turisme a més oferiran informació sobre totes les activitats relacionades amb l'arròs de Pals i el Molí d'arròs com una altra possibilitat al municipi (rutes gastronòmiques, "packs", campanya gastronòmica).

Es farà difusió d'informació de l'arròs de Pals a les oficines de turisme del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols, Platja d'Aro, Palamós, Calonge, Palafrugell, La Bisbal d'Empordà, Begur, Pals, Peratallada, Torroella de Montgrí, l'Estartit i Verges) i de l'Alt Empordà (L'Escala, Sant Pere Pescador, Figueres, Castelló d'Empúries, Roses, Cadaqués, El Port de la Selva i Llançà).

Mitjans de comunicació

Aquest col·lectiu pot fer una tasca interessant per difondre les nostres estratègies de comunicació i també donar a conèixer successos d'interès general relacionats amb l'arròs (per exemple, la problemàtica de l'aigua).

Per tant, és important informar bé als mitjans de comunicació per tal que intervinguin amb els nostres públics de forma correcta.

Els mitjans de comunicació seleccionats són:

- Televisió: Costa Brava, TV3 i canal 33.
- Ràdio: Costa Brava, Ràdios comarcals (Sant Feliu, Platja d'Aro, Palamós, Palafrugell, Begur...), Catalunya Ràdio, COM Ràdio.
- Premsa:
 - o General: La Vanguardia, El Periódico de Catalunya, Avui, El País. I els respectius suplementes de cada publicació (Sortim, Què fem...)
 - o Especialitzada: Oci i Gastronomia, EmpordàGuia, Descobrir Cuina, Cupatges, Sobremesa, Vino+Gastronomia, Gourmet.
 - o Premsa Local: Diari de Girona, El Punt diari, La Proa – diari del Baix Empordà, Tot Empordà.
- Publicacions especialitzades en turisme cultural i museus, poder explicar el projecte de manera que pugui ser útil per la resta de lectors, mitjançant articles o cròniques. Poder arribar a crear una xarxa entre els gestors culturals i les universitats que es podrien sentir atrets pels productes. (Annals of Tourism Research, *International Journal of Tourism Research*, Revista Pasos,...) entre moltes d'altres. Així com informació als diversos Butlletins de XATIC i revistes especialitzades enfocats a d'altres carreres i universitats.

Aquests són públics molt importants per a dur a terme l'estratègia, són els principals prescriptors, molts d'ells complementen l'oferta turística proposada.

- *Restaurants*: situats a la zona de Pals i rodalies (naturalment incloent els que participen a la Campanya gastronòmica de l'arròs de Pals), a l'Alt Empordà, a Barcelona ciutat i a Girona ciutat.
- *Hotels i cases de turisme rural*: interessen els hotels i cases rurals propers al municipi de Pals.
- *Museus*: Ca la Pruna de Pals, Museu de la Confitura de Torrent.
- *Botigues i comerços*: petits establiments on es comercialitzen productes alimentaris dels municipis propers a la zona de producció de l'arròs de Pals. També seran un públic clau les botigues de productes gastronòmics i "colmados" d'alimentació selecta de la província de Girona i la ciutat de Barcelona, ja que podran informar de les peculiaritats d'aquest arròs i la possibilitat de visitar on es produeix.
- *Càmpings*: interessa donar a conèixer les estratègies al càmpings més pròxims al municipi de Pals: Càmping Cypsela, Neptuno, Inter-Pals i Mas Patotxas.
- *Distribuïdors*: és important mantenir-los informats sobre les novetats del producte i la marca perquè la pugin distribuir com és degut.

7.4.1.1. Accions públic clau:

Professionals i ambaixadors de la cultura

Seran públic potencial per aquesta acció els membres/treballadors del patronat de turisme Costa Brava Girona, de les oficines de Turisme, les agències de viatges, els mitjans de comunicació i els treballadors del sector serveis (restaurants, museus, càmpings, comerços...) de la província de Girona, pel contacte directe que tindran amb el públic final (joves, famílies, parelles i escoles).

L'arròs del Molí de Pals i és un producte gastronòmic amb molta història, així com l'edifici en sí mateix. Així mateix, gaudeix de moltes peculiaritats que és important

que coneguin totes aquelles persones que poden ser futurs “prescriptors – venedors” del producte pel consumidor final.

Accions

- Formació
- Habilitar espais per realitzar aquestes activitats
- Col·laborar amb entitats públiques i privades per portar a terme conjuntament aquestes accions
- Tallers
- Millora pàgina web (Arròs Molí de Pals) creació de nous apartats, fidelització de clients.
- Press trips i Fam trips
- Seminaris i campanyes gastronòmiques. Tasts d'un plat a cada temporada. Cada cop un restaurant diferent

Agents implicats

- Molí i col·laboradors directes (Xiulet, Restaurants...)

Seràn públic potencial per aquesta acció els membres/treballadors del patronat de turisme Costa Brava Girona, de les oficines de Turisme, les agències de viatges, els mitjans de comunicació i els treballadors del sector serveis (restaurants, museus, càmpings, comerços...) de la província de Girona, pel contacte directe que tindran amb el públic secundari (joves, famílies, parelles i escoles).

En els cursos de formació als treballadors i distribuïdors del patronat de turisme Costa Brava Girona, de les Oficines de Turisme, de les agències de viatges i del sector serveis sensibles d'entrar en contacte amb el públic secundari.

Els professionals que es repartiran els continguts del curs són:

- Professional especialitzat en agricultura i conreu de l'arròs.
- Dietista – nutricionista amb vastos coneixements sobre l'arròs i els cereals

- Cuiner, amb amplis coneixements de l'arròs de Pals
- Responsables del Molí de Pals (senyors Joan Parals i Josep Clausell).

7.4.2. Consumidors finals

Els consumidors finals o públics secundaris poden ser:

- Joves, famílies i parelles.
- Grups escolars
- Grups organitzats d'adults
- Universitats i altres professionals

7.4.2.1. Joves, famílies i parelles.

Dirigit a persones d'ambdós sexes, d'edats compreses entre 25 i 50 anys.

Independentment si tenen, o no, descendència. Amb un poder adquisitiu mitjà – alt i amb un nivell cultural també mitjà – alt, amb interès pels productes del país. Sensibilitzats per portar una alimentació de qualitat, i que cerquen noves formes de lleure així com conèixer el procés, l'entorn i la cultura d'una zona i d'un producte.

Interessa donar a conèixer el producte als habitants de la província de Barcelona per tal de fomentar el turisme a la zona de l'Empordà. Altres zones que ens interessen són les comarques que envolten la zona de producció de l'arròs de Pals: Baix i Alt Empordà, Gironès, Pla de l'Estany, La Selva i La Garrotxa.

Vindrien a tractar-se de visitants espontanis: famílies, particulars que acudirien al centre de manera voluntària, individualment o en grups reduïts atrets per quelcom que han vist a la televisió o al diari o els hi han recomanat.

Accions

- Oferir un producte innovador presentat de la millor manera. Raonar la competitivitat de l'arròs de Pals en front a la de les Terres de València i tot el seu procés productiu.
- Visites guiades, més endavant teatralitzades
- Exposicions i Recreacions
- Noves tecnologies de la informació
- Fer partícip a tots els integrants de la família
- Millorar l'accessibilitat de l'espai, pot haver-hi persones discapacitades
- Cafeteria – Bar i WC, botiga
- Crear paquets on es combini la visita al molí amb un menú en algun dels restaurants, etc.
- Donar a conèixer l'entorn mitjançant elements interpretatius fora del centre.
- Sorteig d'àpats entre tots els participants
- Donar a conèixer elements típics i tradicionals d'un poble. (Plantada popular)
- Creació de recorreguts temàtics
- Versionar el producte per tal que la gent repeteixi la visita.

Agents implicats

- Molí
- Organismes públics i informadors turístics
- Comerciants
- Col·laboradors: Restaurants, Xiulet de Pals, etc.

Mecanismes de venda i promoció

Incidir molt en els mitjans, generar la publicitat a través de temes d'actualitat. Fer una formació a les oficines de Turisme i altres agents de la regió per donar a conèixer aquest producte. Tenir en compte el Boca-orella

7.4.2.2. Grups escolars

Els alumnes d'escoles de primària de la província de Girona són un públic important, per sensibilitzar i donar a conèixer el producte del territori proper. Sobretot serà un públic potencial per les activitats relacionades amb el producte que es porten a terme amb el Xiulet de Pals (rutes) i els seus col·laboradors.

Incloure aquest col·lectiu com a públic secundari és important perquè poden ser futurs comunicadors del producte i consumidors potencials d'aquest tipus d'equipaments. Nens o adolescents que visiten el centre com una activitat educativa dins dels programes escolars.

Com el col·lectiu de la tercera edat, aquest col·lectiu pot arribar a desestacionalitzar la oferta i la demanda del municipi.

Accions

- Fer un programa educatiu i didàctic adient per cada edat
- Oferir un servei participatiu i interessant pensat en l'educació i en lo que els hi agrada a aquests grups.
- Rutes temàtiques
- Tallers
- Audiovisuals i reproduccions
- Creació de quaderns didàctics
- Visites guiades i teatralitzades
- Jocs
- Fer seguiment a les escoles o jornades als centres educatius per introduir el tema.
- Buscar col·laboradors com el Museu de la Confitura o Basses d'en Coll al trobar-se a les proximitats es podria tenir aquest col·lectiu distret durant tot el dia.

Agents implicats

- Molí
- Xiulet de Pals
- Museu de la Confitura
- Escoles i/o Servei d'educació: facilita pressupostos a les escoles per portar a terme aquest tipus d'activitats

Mecanismes de venda i promoció

Visites a les escoles, cassals d'estiu i d'hivern, per mostrar tot el ventall de possibilitats que ofereix la empresa. Demostrar que es un bon programa didàctic. Enviar tota la informació a principis d'estiu, ja que abans de les vacances s'aproven pressupostos de les escoles per totes les sortides extraescolars.

7.4.2.3. Grups organitzats adults

Inserso, associacions, que planegen una sortida a la zona i se'ls hi ha de presentar un bon programa d'activitats. Paquets tancats i amb reserva prèvia. Busquen la part anecdòtica i de profit que els hi recordin un temps passat i present. El factor de l'accessibilitat és imprescindible en aquest col·lectiu. Cerquen majoritàriament la qualitat i sobretot el preu, acostumats a uns horaris i un programa tancat.

Aquest tipus de col·lectiu és el que gràcies a ell es pot desestacionalitzar la temporada turística, ja que sol viatjar fora dels mesos d'estiu. Si li agrada el servei i el lloc no dubtarà en recomanar i tornar a repetir amb família.

Accions

- Crear convenis amb empreses organitzadores d'activitats per aquest tipus de col·lectius.
- Crear un servei proper al client
- Aportar totes les facilitats, en temes de transports, serveis públics, botiga, cafeteria bar, etc.
- Exposicions o exhibicions interpretatives

- Visites guiades
- Rutes temàtiques: Amb el Xiulet de Pals. Millorar l'accessibilitat i la comoditat d'aquest mitjà de transport.
- Oferir tast i/o convenis amb Restaurants i animació
- Oferir un fulletó explicatiu amb la història del molí i presentació de l'empresa.

Agents implicats

- Molí com a generador de cultura i equipament cultural
- Agències de viatges emissores i grups Inserso

Representen un element important per a dur a terme el pla de comunicació. Les agències de viatges minoristes són les encarregades d'organitzar i planificar paquets turístics i donar a conèixer, des de qualsevol àmbit, informació sobre algun territori, municipi i activitats relacionades al consumidor final. En aquest cas: l'Empordà, Pals, els aiguamolls, les platges i per descomptat els arrossars i el Molí de Pals.

Principalment les agències de viatges emissores que més interessin són les ubicades a la província de Girona i Barcelona.

Mecanismes de venda i promoció

Implicar als agents de viatges, oferint un preu assequible i interessats amb un marge suficient de benefici i comissió per l'agència. Fer fam trips entre les intermediadores, etc.

7.4.2.4. Universitats i Professionals

Vindrien a ser tots aquells col·lectius que l'interès cap a aquest equipament no seria exclusivament el lleure sinó busquen major tecnificació en el servei i en el centre. Va més enllà que la visita turística. Estudien un tema concret que està relacionat amb el Molí i totes les temàtiques que avarca. És un públic que s'ha de tenir en compte si es volen enfocar els objectius cap a la investigació i la difusió. Des de les carreres d'enginyeria agrònoma i enginyeria industrial podrien estar interessats en poder

conèixer aquestes instal·lacions. No s'han d'oblidar aquells professionals que estan ficats ja en aquest sector, de l'agricultura, indústria i gastronomia (Dietètica).

Accions

- Servei de publicacions i biblioteca
- Facilitar l'accés a d'altres parts del Molí que normalment són inaccessibles a la gent.
- Visites tècniques
- Creació de Publicacions específiques per cada sector
- Crear un departament I+D
- Seminaris
- Punts de trobada i taules rodones
- Maquetes i reproduccions

Agents implicats

- Molí de Pals
- Experts del sector
- Universitats

Mecanismes de venda i promoció

Publicació del cas i temes a tractar en revistes especialitzades, oferir les visites in situ durant la realització de Màsters o les carreres que podrien tenir alguna relació amb el que es fa al Molí o lo que es vol fer. Creació de blogs informant de les novetats i enviament de butlletins a la xarxa d'universitats per tal que els docents si estiguessin interessats poguessin conèixer el producte.

8. CONCLUSIONS

Durant aquest període de pràctiques he pogut conèixer de primera mà com treballa una empresa i les mil i una maneres per sobreviure i mantenir-se en el mercat.

Ha estat una bona forma de poder aportat tot el meu coneixement après en els meus anys d'estudi i poder aplicar-ho en el dia a dia de l'empresa.

Una de les funcions que havia de fer, era sobretot tasques de suport, ja que la mateixa família per la qual treballa disposa de diverses empreses. Totes elles en punt diferent del cicle de vida del producte. No obstant totes es poden relacionar ja que estan situades al municipi de Pals. El saber fer i l'experiència de la meva tutora a l'empresa, Belinda Moreno, també m'ha ajudat, a conèixer millor l'empresa, els problemes i les debilitats i tenir una visió crítica de les coses, a fi de poder oferir una solució ràpida i viable, o buscar diferents vies de sortida.

Tot i que a l'actualitat el projecte estigui parat i desitjaria de tot cor, que es poguessin portar a terme totes les accions proposades, ja que al meu parer, és un patrimoni que s'ha d'explotar i una cultura que s'ha de difondre i preserva a fi de poder aportar quelcom de profit a la societat. Sé que és un camí difícil, lent i molt costós, però no s'ha de perdre l'esperança. Tots els integrants que ha col·laborat en aquest projecte tenim la il·lusió de poder mostrar aquest bé cultural.

Quan vaig començar a l'empresa em vaig quedar fascinada amb tot el món de l'arròs i el seu cultiu i producció. Per aquest motiu, cada cop que he de fer una visita guiada li poso tant incís com si ho sentís a la pell. A més d'estar redescobrint una zona que no en tenia coneixement, hi he pogut viure amb gent que hi resideix i els milions de visitants que visiten la vila i que la majoria desconeixien l'altra cara de Pals, tot el seu entorn i la seva gastronomia.

Per generacions futures, el que s'ha pretès amb aquest treball és adaptar un sector a un altre, és a dir, que en un món cada cop més globalitzat, les noves tendències del turisme cerca noves tendències i productes que explotar, per aquest motiu, un sector com l'agricultura i la indústria que cada cop més està minvant a causa de la sequera,

preus del petroli, preus dels aliments, etc. Se li intenten aplicar nous usos aplicats a les necessitats del públic actual. Per aquest motiu un vocabulari tan tècnic utilitzat en aquests sectors esmentats s'intenten adaptar al vocabulari del turisme, utilitzant tot tipus de tècniques d'interpretació, per tal que la gent ho pugui entendre i li pugui interessar.

En resum, si algun dia, es porta a terme un equipament cultural, una de les missions principals que ha de tenir clars és de poder conservar i difondre una tradició tant arrelada a la identitat d'aquesta població i poder així redescobrir el país, tant el seu passat, com el seu present com el seu futur.

9. BIBLIOGRAFIA

- ALVARO i FELIX, F.; BARBERÀ, B. Molins fariners d'aigua: ed. Centre d'estudi del Maestrat. 2001.
- ARAGONÉS, P.; GOMEZ, E.; SANCHEZ, M. *Museo del arroz de Valencia: un antiguo molino de arroz*. Revista Restauración & Rehabilitación n°94. (2005), 26-31.
- BOADAS, J.; OLIVERAS, J.M.; SUNYER, X. El Ter: Quaderns de la Revista de Girona. Diputació de Girona. 1987.
- CORBALERA RODRIGUEZ, L. (2003) Adequació Mines Carbó d'Ogassa-Surroca: Treball de fi de carrera. Escola oficial de turisme. UdG.
- DONAT, L.; SOLÀ, X. *Els Molins*. Girona. Quaderns de la Revista de Girona n°108: Diputació de Girona. 2003.
- FERRÉS i GRATACÓS, O. (2001). *Visita guiada a l'empresa Fontvella*. Treball de fi de carrera. Escola oficial de turisme de Catalunya. UdG
- Fondo de cultura económico. *Lo Público y lo privado en la gestión de los museos*: Ed. Tezantle. Madrid. 1999.
- GRAU LOBO, L.; *Plan Museológico del Museo de León*. Ministerio de Cultura. León. 2007
- MATEU TORTOSA, E. *Arroz y paludismo, riqueza y conflictos en la sociedad valenciana s.XVIII*. Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1987
- Ministerio de Cultura. *Criterios para la elaboración del Plan Museológico*. Madrid: Ministerio de Cultura. 2006
- POUS, M.; CALLOL, J. *L'electricitat*. Quaderns de la Revista de Girona. N°59. Diputació de Girona. 1995.
- Promoción del Minusválido. *Un Museo para todos*: Sinpromi, S.L. 1996
- PUIGGRÓS, E. (2005) Los museos para el público, un público para los museos. Xarxa d'escoles de Turisme (Col·lecció Turidi2)
- ROVIRA GOMEZ, R. (2006). Propostes de dinamització turística del patrimoni industrial de la Colònia tèxtil de Borgonya. Treball de fi de carrera. Escola oficial de turisme. UdG
- VV.AA. (2000-2002) *Màster d'especialització en gestió del Patrimoni Cultural*. Treballs de Recerca 2004: Institut Patrimoni cultural, Universitat de Girona.